

Veerkracht en zelfredzaamheid van alleenstaande minderjarige vreemdelingen in de transitie naar volwassenheid

Masterthesis orthopedagogiek

Student: Daniela Lopez Murillo (S4942876)

Eerste begeleider: Prof. dr. M. Smit

Tweede beoordelaar: dr. R. van der Ploeg

Aantal woorden: 9.432

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Masterthesis Orthopedagogiek (PAMA-5166)

Datum: 24 juni 2022

**rijksuniversiteit
groningen**

Inhoudsopgave

Abstract	3
Samenvatting	4
Inleiding.....	5
Methode van onderzoek	12
<i>Design</i>	12
<i>Populatie en steekproef</i>	12
<i>Instrumenten</i>	13
<i>Procedure</i>	15
<i>Data-analyse</i>	16
Resultaten	18
<i>Zelfredzaamheid</i>	19
<i>Veerkracht</i>	19
<i>Samenhang zelfredzaamheidsdomeinen en veerkracht</i>	24
<i>Samenhang zelfredzaamheid en veerkracht</i>	26
Discussie.....	28
Referenties.....	33
Bijlagen	37
<i>Bijlage 1: Zelfredzaamheid-Matrix en ZRM Jongeren</i>	37
<i>Bijlage 2: Toekenning ZRM(J) scores</i>	41
<i>Bijlage 3: Instrument CYRM-R</i>	42
<i>Bijlage 4: Scores zelfredzaamheid</i>	44
<i>Bijlage 5: CYRM-R gescoorde percentage</i>	46
<i>Bijlage 6: Assumpties correlatieanalyse ZRM(J) domeinen en veerkracht</i>	47
<i>Bijlage 7: Assumpties correlatieanalyse totale ZRM</i>	59

Abstract

Unaccompanied minors must quickly stand on their own two feet in the transition to adulthood. A striking feature is the resilience that unaccompanied minors possess in spite of what they have to go through. This study examined to what extent there is a correlation between resilience and self-reliance in the transition to adulthood of unaccompanied minors with a residence permit in the Netherlands. This study is part of L. Hacquebord's longitudinal study and implements a mixed methods design consisting of qualitative and quantitative data collection. The assessment of resilience was measured quantitatively by means of a standardized instrument. In addition, a semi-structured interview was conducted to qualitatively map the self-reliance degree (and domains). Within the total resilience score, a distinction was made between the individual resilience score and the relational resilience score. This study shows that unaccompanied minors scored highest in the domains Basic-ADL and Justice; followed by some other domains. They scored lowest in the domains of Finance, Social Participation and Social Network. With regard to resilience, unaccompanied minors score low, moderate, high or exceptionally high on resilience; this means that not all unaccompanied minors are equally resilient. The study also found a moderate positive correlation between self-reliance in the domain of Domestic Relations and resilience. Little or no correlation was found between the other domains, total self-reliance and resilience. This study also shows the importance of further research into the resilience and self-reliance of single minors in the transition to adulthood.

Samenvatting

Alleenstaande minderjarige vreemdelingen moeten snel op eigen benen staan in de transitie naar volwassenheid. Een opvallend kenmerk is de veerkracht die alleenstaande minderjarigen ondanks alles bezitten. In dit onderzoek is nagegaan in hoeverre er een samenhang bestaat tussen de veerkracht en de zelfredzaamheid in de transitie naar volwassenheid van alleenstaande minderjarigen met een verblijfsvergunning in Nederland. Dit deelonderzoek maakt deel uit van het longitudinale onderzoek van L. Hacquebord. Het onderhavige onderzoek kent een mixed methods design bestaande uit kwalitatieve en kwantitatieve dataverzameling. Middels een gestandaardiseerd instrument is de beoordeling van de veerkracht kwantitatief gemeten. Daarnaast is een semigestructureerd interview afgenomen om de zelfredzaamheid(sdomeinen) kwalitatief in kaart te brengen. Ook is er, binnen de totale veerkrachtscore, onderscheid gemaakt tussen twee veerkrachtscores, namelijk de individuele veerkrachtscore en de verzorger veerkrachtscore. Uit het onderhavige onderzoek komt naar voren dat alleenstaande minderjarigen het hoogste scoorden op de domeinen Basale-ADL en Justitie; gevolgd door enkele andere domeinen. Ze scoorden het laagst op de domeinen Financiën, Maatschappelijke participatie en Sociaal Netwerk. Met betrekking tot de veerkracht scoren alleenstaande minderjarigen zowel laag, matig, hoog of uitzonderlijk hoog op veerkracht; dit houdt in dat niet alle alleenstaande minderjarigen even veerkrachtig zijn. Binnen het onderzoek is een matige positieve samenhang gevonden tussen de zelfredzaamheid op het domein Huiselijke Relaties en veerkracht. Tussen de andere domeinen, de totale zelfredzaamheid en veerkracht is geen of een lage samenhang gevonden. Dit onderzoek laat het belang zien van verder onderzoek naar de veerkracht en zelfredzaamheid van alleenstaande minderjarigen in de transitie naar volwassenheid.

Inleiding

In 2020 hebben 985 alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's, verder aangeduid als jongeren) in Nederland een asielaanvraag ingediend. Het gaat om jongeren die onder de achttien jaar zijn en zonder een ouder of een andere gezaghebbende gevlucht zijn vanuit een land buiten de Europese Unie (Eurostat, z.d.). Het merendeel van de asielaanvragen in Nederland over het jaar 2020 is ingediend door jongeren afkomstig uit Syrië, Marokko en Eritrea (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021).

Gedurende de vlucht kunnen de jongeren in drie verschillende stadia worden blootgesteld aan spanningen: (stadium een) in het land van herkomst; (stadium twee) tijdens de vlucht; en (stadium drie) wanneer zij zich vestigen in een gastland (Bronstein & Montgomery, 2011; Fazel & Stein, 2002; Hodes, 2000). De meeste jongeren zoeken bescherming en vluchten onder andere vanwege armoede, oorlog, ontvoering, vervolging, misbruik, behoren tot minderheidsgroepering, religie, hun geaardheid, levenslange dienstplicht in Eritrea, ronsel activiteiten van de Taliban, ronseling door ISIS (Islamitische Staat), ontsnapping uit rebellenleger, besnijdenis of eerwraak (Schippers, 2017). Volgens Ikram en Stronks (2016) zorgen dergelijke gebeurtenissen bij de meeste jongeren voor aanzienlijke trauma's. Traumatische ervaringen, opgedaan in het land van herkomst, kunnen langdurige impact hebben op vluchtelingen (Ikram & Stronks, 2016).

Na het hebben verlaten van het land van herkomst kan de vlucht bij de jongeren ook stress genereren. Het gaat veelal om maanden waarin de jongeren worden blootgesteld aan levensbedreigende situaties. Naarmate de immigratie controle strenger wordt, zijn jongeren vaker aangewezen op smokkelaars om hun vlucht mogelijk te maken (Fazel & Stein, 2002). De vlucht bestaat uit verschillende etappes, waarvoor apart betaald moet worden. De betaling gebeurt soms in natura, middels dwangarbeid of de familie van de jongere wordt onder druk gezet om te betalen. Daarnaast kunnen jongeren te maken krijgen met honger en dorst, uitbuiting, marteling, misbruik, gijzeling en andere extreme geweldservaringen (Schippers, 2017; Schippers et al., 2020).

De periode vanaf de aankomst in een gastland kan ook wel de periode worden genoemd van 'secundaire traumatisering' (Fazel & Stein, 2002). Na een gevoel van opluchting dat de jongeren de vlucht hebben overleefd en dat ze in Europa zijn aangekomen volgt geregeld een periode van rouw en ontheemding. De jongeren missen hun familie die is achtergebleven en waarover zij zich zorgen maken. Daarnaast moeten ze hun asielpcedure doorlopen; een tijd met veel instabiliteit, stress en onzekerheid. De aankomst in het gastland is

ook een tijd waarin de verhoudingen tussen een nieuwe cultuur en samenleving en de eigen cultuur aan bod komt (Essen & Bala, 2007; Fazel & Stein, 2002). Jongeren hebben te maken met complexe migratieprocessen, sociale en culturele verschillen (Fazel et al., 2012)

Sommige amv's hebben daarnaast moeite om financieel rond te komen. De jongeren hebben te maken met de aanvraag tot gezinshereniging en met de noodzaak en behoefte om geld te sturen naar hun familie, de reis van hun familie bij gezinshereniging te bekostigen en met het betalen van de mensensmokkelaar; deze zaken kunnen psychische druk leggen op de jongeren (Verloove & Poerwoatmodjo, 2021). De behoefte om te slagen na aankomst in het gastland en te voldoen aan de familie verwachtingen verhoogt veelal het gevoel van verantwoordelijkheid bij de jongeren, wat kan leiden tot faalangst (Sleijpen, 2017).

Uit literatuur blijkt dat vluchtelingenkinderen om verschillende redenen, enkele zijn reeds beschreven, een kwetsbare groep zijn met een groot risico op psychische problemen zoals PTSS, depressie en angsten. Amv's lopen een groter risico op psychische problemen, omdat ze zonder de (mogelijke) beschermende buffer van een verzorger zijn. Een goede opvang en ondersteuning om de geestelijke gezondheid te bevorderen zijn van groot belang om het risico op onder andere onderwijsachterstand en acculturatieproblemen te beperken (Blackmore et al., 2020). Uit het mixed-methods onderzoek van Zijlstra et al. (2019) kwam naar voren dat in Nederland 57% van de amv's (N = 98) gezondheidsklachten ervaren. Uit het onderzoek blijkt dat de amv's die zich verzorgd, geliefd, gerespecteerd en gestimuleerd voelen in hun ontwikkeling minder emotionele problemen lijken te hebben. Uit het onderzoek van Zijlstra et al. (2019) en uit eerder onderzoek van Kalverboer et al. (2017) komt naar voren dat amv's die in grote opvangcentra wonen de laagste kwaliteit van opvoedingsomgeving en de meeste geestelijke gezondheidsproblemen ervaren, waarbij er sprake is van een beperkte toegang tot geestelijke gezondheidszorg.

Een opvallend kenmerk is de veerkracht die jonge vluchtelingen ondanks alles bezitten (Oppedal & Idsoe, 2012). Veerkracht definiëren Van Schie en Van den Muijsenbergh (2017) als: 'Het vermogen om een stabiel leven te leiden, in goede mentale en fysieke gezondheid ondanks de moeilijke situatie of eerdere traumatische gebeurtenissen' (p. 6). Sleijpen et al. (2016) rapporteren zes bronnen van veerkracht bij jonge vluchtelingen: sociale steun, acculturatiestrategieën, onderwijs, religie, vermijding en hoop. Deze bronnen betreffen persoonlijke en sociale factoren die de jongeren veerkracht kunnen geven. De meeste bronnen hebben ook mogelijke contraproductieve aspecten. Afhankelijk van de situatie kan een bron minder gunstig zijn of zelfs een negatieve invloed hebben. Sommige jongeren ervaren bijvoorbeeld het volgen van onderwijs als een positieve uitdaging om ondanks ongunstige

omstandigheden te slagen, terwijl anderen het ervaren als een hoge druk en faalangst kunnen ontwikkelen (zie Tabel 1).

Tabel 1

Bronnen van veerkracht en contraproductieve aspecten

Table 5. Duality of sources of resilience.

Source of resilience		Positive aspect	Negative aspect
<i>Social support</i>			
	Family	Support Guide	Stress
	People with the same cultural background	Support (recognition) Reducing sense of cultural loss	Isolation from host country
	Peers	Support Distraction Advice	Distrust
	Professionals	Support (Practical) Advice	Distrust Social stigma
<i>Acculturation strategies</i>			
	Connecting to the culture of origin	Sense of continuity	Isolation from host country Discrimination

Table 5 (Continued)

Source of resilience		Positive aspect	Negative aspect
<i>Education</i>	Adaptation to the new lifestyle	Social acceptance Strengthen sense of self	Disconnecting from culture of origin Intergenerational strains
		Sense of control Key to a higher status Distraction Hope	High responsibility/fear of failure
<i>Religion</i>		Guide Giving meaning Support Sense of continuity Distraction Sense of control	Being different from peers Discrimination
<i>Avoidance</i>	Suppression	Not overwhelmed by memories Continue with life	Negative long-term consequences
<i>Hope</i>	Distraction	Suppressing difficult thoughts	Negative long-term consequences
		Positivity Facilitator to cope with difficulties	

Noot. Overgenomen uit *Between power and powerlessness: a meta-ethnography of sources of resilience in young refugees*, door M. Sleijpen et al., 2016, p. 170-171.

Zowel Ikram en Stronks (2016) als Oppedal en Idsoe (2012) geven aan dat het versterken van de veerkracht voor alleenstaande minderjarigen belangrijk is. Laban et al. (2010) stelt dat de veerkracht van vluchtelingen versterkt kan worden door het zoeken naar hulpbronnen en door gebruik te maken van hulpbronnen. De hulpbronnen kunnen worden onderverdeeld in: biologische (bijvoorbeeld door het begrijpen van je lichaam), psychologische (bijvoorbeeld door het versterken van de zelfwaardering), sociale (bijvoorbeeld door het ervaren van sociale steun), religieuze en culturele bronnen.

Minderjarigen dienen volgens de Nederlandse wet onder gezag te staan van een ouder of voogd. Stichting Nidos is in Nederland de jeugdbeschermingsinstelling die door de rechter benoemd wordt als voogdijinstelling over alleenstaande minderjarige vreemdelingen. De voogd ziet toe op een goede uitoefening van de geboden zorg aan de jongeren en grijpt in als deze zorg niet toereikend blijkt te zijn (Nidos, z.d.). Nidos is vanaf het moment van toewijzing verantwoordelijk voor de begeleiding en opvang van amv's. De jongeren worden bij aankomst in Nederland, afhankelijk van de leeftijd en verblijfstatus, ondergebracht in

verschillende opvangvormen. Hierbij gaat het om opvanggezinnen (OWG), kleinschalige opvangvoorzieningen (KSO) of kleinschalige woonvoorzieningen (KWV) (COA, 2020). Tevens kunnen jongeren worden opgevangen in een kindergroep (KWG) of kleine wooneenheid (KWE). Het verschil tussen een KWG en KWE is dat in de KWE minder jongeren wonen in tegenstelling tot de KWG, waarbij binnen de KWG meer begeleiding wordt geboden (vierentwintig uur per dag is de mentor aanwezig) (Nidos, z.d.). De jongeren in het onderhavige onderzoek wonen in een KWG, KWE, OWG of mogelijk zelfstandig.

Na de eerste fase waarin bescherming en veiligheid centraal staan, is de begeleiding van Nidos gericht op het vergroten van het sociale netwerk en de veerkracht van de jongeren. In de vernieuwde methodiek van Nidos, Veerkracht Versterken van Vluchtelingenkinderen, is aandacht voor het versterken van de veerkracht (herstellend vermogen), agency (de ervaring van invloed op eigen situaties) en autonomie (zelfbeschikking) van de jongeren. Het is aan de voogd om de veerkracht en de mogelijke ontwikkelingsbedreigingen in beeld te brengen en te analyseren. De voogd verzamelt informatie over stresserende omstandigheden, kwetsbaarheidsfactoren, persoonlijke kracht, steun die wordt ondervonden door de jongeren en de context waar de jongere zich in bevindt. Nidos richt zich op het versterken van de veerkracht door na te gaan of de veerkracht van de jongere voldoende in relatie staat tot zijn/haar opvoedingssituatie, toekomstperspectief en gezondheid. Het gaat om de balans tussen kwetsbaarheid en stress versus sociale steun en persoonlijke kracht. De informatie die de voogd voor de analyse verzamelt geeft aanknopingspunten ter versterking van de veerkracht en is tevens een (risico)taxatie van de ontwikkeling van de jongeren. Op basis van de informatie maakt de voogd gerichte doelen om de veerkracht te versterken (Schipper et al., 2020).

Het einddoel van de begeleiding van Nidos is het realiseren van zelfredzaamheid; dit wordt gedaan door het vergroten van de veerkracht en autonomie van de jongeren. Als de veerkracht onder druk staat is dit van invloed op het functioneren, de gezondheid en de kwaliteit van leven van de jongeren (Schipper et al., 2020). Op het moment dat de jongeren achttien jaar worden stopt de begeleiding en de voogdij van Nidos (Nidos, z.d.). Een grote groep jongeren mist op hun achttiende de vaardigheden die nodig zijn in de transitie naar volwassenheid die in de Nederlandse samenleving vereist worden. Veel jongeren komen pas op latere leeftijd naar Nederland, waardoor ze kort profiteren van de begeleiding in Nederland. Daarbij moeten de jongeren nog wennen aan een nieuwe taal en cultuur (ABDTopConsult, 2018). Het onderhavige onderzoek is gericht op jongeren met een verblijfsvergunning. Jongeren zonder een verblijfsvergunning worden, wanneer zij achttien

jaar zijn, geacht Nederland te verlaten. Jongeren met een verblijfsvergunning worden begeleid ten aanzien van hun toekomst in Nederland (Nidos, z.d.).

Zelfredzaamheid wordt gedefinieerd als de capaciteit om een aanvaardbaar niveau van functioneren te bereiken op belangrijke levensdomeinen, zoals opleiding en werk, financiën, huisvesting, lichamelijke gezondheid en geestelijke gezondheid (GGD Amsterdam, 2017). Veel alleenstaande minderjarigen ervaren de overgang naar hun achttiende verjaardag als een uitdaging; zij voelen zich niet voldoende voorbereid om op eigen benen te staan. Ze hebben het gevoel dat ze in een zwart gat vallen en ervaren onder andere financiële problemen (UNHCR, 2019). Uit onderzoek naar verschillende populaties jongeren, blijkt dat verscheidene factoren waaronder veerkracht samenhangen met kwaliteit van leven en zelfredzaamheid (Daining & DePanfilis, 2007; Jani et al., 2016; Toren et al., 2020; Van Schie & Van den Muijsenbergh, 2017). Zo bleek uit het onderzoek van Daining en DePanfilis (2007) dat jongeren (N=100), in transitie van pleegzorg naar zelfstandigheid, veerkracht toonden op verschillende domeinen die essentieel zijn voor zelfstandigheid, zoals het volgen van onderwijs. De meerderheid van de jongeren (67%) scoorde een zeven of hoger, wat volgens Daining en DePanfilis (2007) wijst op een hoge mate van veerkracht wat van belang is voor de zelfstandigheid. Daining en DePanfilis deden in het onderzoek geen uitspraak over een mogelijke samenhang tussen zelfredzaamheid en veerkracht. Uit het onderzoek blijkt dat vrouwen hoger dan mannen scoren op veerkracht en dat het later verlaten van pleegzorg een positieve invloed heeft op de veerkracht evenals op het minder ervaren van algemene stress.

Sleijpen et al. (2019) onderzochten of individuele veerkracht, zowel bij jonge vluchtelingen (leeftijd 12-17; N = 117) als bij hun Nederlandse leeftijdsgenoten (N = 148) bescherming biedt tegen de negatieve effecten van blootstelling aan trauma. Individuele veerkracht wordt in hun onderzoek beschreven als “a positive personality characteristic that enhances individual adaptation in the aftermath of adversity” (Wagnild & Young, 1993, p. 167). Uit het onderzoek van Sleijpen, et al. (2019) blijkt dat beide groepen gemiddeld gelijk scoorden op individuele veerkracht, maar dat deze vorm van veerkracht bij jonge vluchtelingen geen bescherming lijkt te bieden tegen de effecten van blootstelling aan potentieel traumatische ervaringen. Dit geldt wel voor de Nederlandse leeftijdsgenoten. Volgens Sleijpen (2017) laat dit zien dat niet iedereen in gelijke mate kan profiteren van beschermende factoren. Zij stelt dat veerkracht bij jonge vluchtelingen versterkt kan worden op verschillende niveaus. Daarbij moet, om niet alleen te vertrouwen op de kracht van de jongeren, rekening gehouden worden met verschillende aspecten, zoals biologische, culturele, psychologische en contextuele processen. Dit kan bijvoorbeeld gedaan, worden door concrete

professionele hulp aan te bieden gericht op belastende herinneringen aan de vlucht of de belasting van het moeten aanpassen aan een nieuwe wereld. Gezien het feit dat de meeste vluchtelingen komen uit gemeenschappen waar de prioriteiten van het collectief worden benadrukt kunnen sociale en collectieve elementen van veerkracht mogelijk meer van belang zijn voor vluchtelingen (Sleijpen et al., 2019).

Onduidelijk is in hoeverre veerkracht samenhangt met de zelfredzaamheid in de transitie naar volwassenheid van alleenstaande minderjarige gevluchte jongeren met een verblijfsvergunning in Nederland. Het onderhavige onderzoek is hierop gericht. Het doel van het onderzoek is om de kennis over de (mogelijke) samenhang tussen veerkracht en zelfredzaamheid in het proces naar volwassenheid van alleenstaande gevluchte jongeren met een verblijfsvergunning in Nederland te vergroten. De transitie naar volwassenheid wordt in dit onderzoek geoperationaliseerd in termen van zelfredzaamheid. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag: *In hoeverre bestaat er samenhang tussen de mate van veerkracht en de mate van zelfredzaamheid van alleenstaande minderjarigen met een verblijfsvergunning in Nederland in de transitie naar volwassenheid?* Om de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

- Hoe scoren alleenstaande minderjarige vreemdelingen op de verschillende zelfredzaamheidsdomeinen?
- Hoe veerkrachtig zijn alleenstaande minderjarigen vreemdelingen?
- Wat is de correlatie tussen scores op de zelfredzaamheidsdomeinen en veerkracht van alleenstaande minderjarigen vreemdelingen?
- Wat is de correlatie tussen de scores op de totale zelfredzaamheid en veerkracht van alleenstaande minderjarigen vreemdelingen?

Methode van onderzoek

Design

Dit deelonderzoek maakt deel uit van het onderzoek van L. Hacquebord MSc ‘*Op eigen benen: Een onderzoek naar de transitie naar volwassenheid van alleenstaande minderjarige vreemdelingen*’. De ethische commissie van de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen (EC-GMW) heeft het onderzoek van L. Hacquebord goedgekeurd.

Het onderhavige onderzoek kent een mixed methods design. Het bestaat uit kwalitatieve en kwantitatieve dataverzameling. Het onderzoek van L. Hacquebord zal bestaan uit drie meetmomenten. Het onderhavige deelonderzoek heeft plaatsgevonden tijdens het eerste meetmoment (T0) waarbij alleen de verzamelde data, met betrekking tot de onderzoeksvraag, gebruikt is voor dit deelonderzoek.

Populatie en steekproef

De algehele onderzoekspopulatie bestaat uit twee cohorten. Er is gestreefd naar een heterogene samenstelling van de populatie, in termen van geslacht, leeftijd bij aankomst in Nederland, land van herkomst en opvangvorm. Er is getracht om honderd jongeren te includeren. Het eerste cohort (N = 17) bestaat uit jongeren die op 1 november 2021 tussen de 17.5 en 18 jaar oud zijn en het tweede cohort (N = 12) bestaat uit jongeren die op 1 november 2021 tussen de 18.5 en 19 jaar oud zijn. Beide groepen zijn in het bezit van een Nederlandse verblijfsvergunning.

Het eerste cohort is geworven via Nidos en verschillende organisaties die de opvang van jongeren met een verblijfsvergunning in Nederland uitvoeren. Nidos heeft een lijst gemaakt met contactgegevens van contactpersonen en managers van de organisaties die de jongeren opvangen. L. Hacquebord heeft via de managers contact opgenomen met de mentoren van de jongeren. De mentoren zijn door L. Hacquebord op de hoogte gesteld van het onderzoek en zij werden benaderd met de vraag of ze de jongeren, die voldeden aan deze inclusiecriteria, wilden vragen om deel te nemen aan het onderzoek. De jongeren die woonachtig zijn in een opvanggezin zijn benaderd middels de voogden. Vervolgens werden de jongeren, die instemden met deelname aan het onderzoek, door L. Hacquebord of een van de andere onderzoekers benaderd. De jongeren die deel wilden nemen ontvingen een informatiebrief en een video (via WhatsApp) met informatie over het onderzoek. Additioneel

is contact opgenomen met enkele contractpartners van Nidos en de mentoren vanuit de KWE's en KWG's, zodat ook zij jongeren konden benaderen om deel te nemen aan het onderzoek.

Het tweede cohort staat niet meer onder voogdij van Nidos. Deze jongeren zijn geworven middels de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en via organisaties die ondersteuning bieden aan deze doelgroep. Deze organisaties zijn door L. Hacquebord benaderd waarnaar een brief en video verstuurd is die aan de jongeren kan worden getoond om respondenten te werven. L. Hacquebord heeft de contactgegevens ontvangen van de jongeren die wilden deelnemen aan het onderzoek. Alle jongeren hebben zich na benadering vrijwillig aangemeld, waardoor er sprake is van een selecte steekproef.

Instrumenten

Er is gebruik gemaakt van gestandaardiseerde instrumenten om de veerkracht kwantitatief te meten. Tevens is een semigestructureerd interview afgenomen om de zelfredzaamheid kwalitatief in kaart te brengen.

Interview. Eerst is er een semigestructureerd interview afgenomen, bestaande uit twee delen 'zelfredzaamheid' en 'begeleiding'. Het onderdeel 'begeleiding' gaat over de begeleiding die de jongeren rond de transitie naar volwassenheid ontvangen of hebben ontvangen. Dit onderdeel zal in een ander deelonderzoek behandeld worden.

Om de zelfredzaamheid op verschillende domeinen te meten is er gebruik gemaakt van het instrument genaamd de 'Zelfredzaamheid-Matrix' en 'ZRM Jongeren' (zie Bijlage 1). (Fassaert et al., 2013). De Zelfredzaamheid-Matrix bestaat uit dertien domeinen, namelijk: Tijdsbesteding, Werk & Opleiding, Financiën, Justitie, Huisvesting, Huiselijke Relaties, Lichamelijke Gezondheid, Geestelijke Gezondheid, Middelengebruik, Basale ADL (Activiteiten van het Dagelijks Leven), Instrumentele ADL, Maatschappelijke Participatie en Sociaal Netwerk (GGD Amsterdam, 2017). Op basis van de antwoorden die de jongere heeft gegeven is er door de onderzoeker per domein een score toegekend; 1 (acute problematiek), 2 (niet zelfredzaam), 3 (beperkt zelfredzaam), 4 (voldoende zelfredzaam) en 5 (volledig zelfredzaam) (Fassaert et al., 2013). De respondent moet voldoen aan alle indicatoren van het desbetreffende domein. Bij het toekennen van een score is eerst uitgegaan van het hoogste niveau van zelfredzaamheid, namelijk '(5) volledig zelfredzaam'. Als de respondent niet voldeed aan de indicatoren is vervolgens gekeken naar het eerstvolgende niveau '(4) voldoende zelfredzaam' en vervolgens naar '(3) beperkt zelfredzaam', '(2) niet zelfredzaam' en '(1) acuut probleem' om na te gaan welke indicatoren de zelfredzaamheid van de

respondent op het domein weergaf (GGD Amsterdam, 2017). In Bijlage 2 is een schematische weergave opgenomen van het toekennen van de scores. Voor jongeren onder de achttien jaar is de ‘Zelfredzaamheid-Matrix jongeren’ (ZRMJ) gescoord en voor jongeren boven de achttien jaar zijn scores toebedeeld op basis van de ‘Zelfredzaamheid-Matrix’. Voor jongeren onder de achttien jaar sluit de ZRMJ beter aan bij de leeftijd van de jongeren. Daaropvolgend werd een totaalscore, op basis van de domeinscores, berekend. De maximum score is 65, wat volledige zelfredzaamheid aangeeft, en de minimum score is 13, wat uitkomt op niet zelfredzaam (Fassaert et al., 2013). Tevens is aan de jongeren per domein gevraagd naar hun tevredenheid met betrekking tot de zelfredzaamheid op basis van het geven van een rapportcijfer; met behulp van drie smileys in de kleuren groen (zeer tevreden), geel (niet tevreden/niet ontevreden) en rood (zeer ontevreden). Deze bevindingen zijn in het onderhavige onderzoek niet meegenomen.

Child and Youth Resilience Measure (CYRM-R). De veerkracht is in kaart gebracht met behulp van het gestandaardiseerde meetinstrument Child and Youth Resilience Measure (CYRM-R). Het is ontworpen voor kinderen en jongeren van tien tot drieëntwintig jaar. De CYRM-R is in verschillende landen gebruikt en ook beschikbaar in verschillende talen. Het betreft een zelfrapportage vragenlijst van zeventien items. De jongeren antwoorden op stellingen op basis van een vijf-punts Likertschaal; 1 (helemaal mee oneens), 2 (mee oneens), 3 (niet mee eens en niet mee oneens), 4 (mee eens), 5 (helemaal mee eens) en een extra toegevoegde score 6 (niet van toepassing). Binnen het onderzoek van L. Hacquebord zal gebruik worden gemaakt van een extra optie, namelijk (optie 6) ‘niet van toepassing’, omdat naar voren kwam dat niet alle vragen voor alle jongeren van toepassing waren. De veerkracht wordt met een minimale score van 17 en een maximale score van 85 gescoord. De psychometrische kwaliteit van de CYRM-R vragenlijst is goed bevonden (Jefferies et al., 2019; Renbarger et al., 2020). Naast een totale score op veerkracht kunnen de scores worden opgedeeld in twee categorieën; ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’ en ‘relationele veerkrachtscores’. De ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’ omvat intra-persoonlijke en interpersoonlijke items (vragen 1, 2, 3, 7, 9, 10, 12, 13, 14 en 16). De ‘relationele veerkrachtscores’ gaat om kenmerken die betrekking hebben op belangrijke relaties die de jongeren hebben met een primaire verzorger, familie of mogelijk een partner (vragen 4, 5, 6, 8, 11, 15 en 17) (zie Bijlage 3) (Resilience Research Centre, 2019). Binnen het onderhavige onderzoek is gebruik gemaakt van een versie met versimpeld taalgebruik, aangezien Nederlands niet de moedertaal is van de jongeren. De onderzoeker heeft aan de jongere

verteld dat de jongere bij 'ouders/verzorgers' kon denken aan de mentor of opvangouder. De jongeren hebben deze vragenlijst na instructie zelfstandig ingevuld.

Vragenlijst achtergrondkenmerken. Er zijn vragen toegevoegd ten aanzien van de demografische variabelen om een overzicht te geven van achtergrondkenmerken gericht op de populatie van dit deelonderzoek. De demografische variabelen zijn: geslacht, geboortedatum, woonplaats (gemeente), datum van aankomst in Nederland, geboorteland, eventueel verblijf in een ander land, datum toekenning verblijfsvergunning, onderwijs voor aankomst in Nederland (soort en aantal jaren), onderwijs op dit moment in Nederland, werk (soort werk, soort contract, aantal uren), opvangvorm, aantal voogden, hulpverlening (wel/niet aanwezig, soort, frequentie, intensiteit) en gezinshereniging (mee bezig ja/nee) (Hacquebord, z.d.).

Er zullen naast het meetinstrument om veerkracht te meten binnen het onderzoek van L. Hacquebord ook andere gestandaardiseerde meetinstrumenten gebruikt worden. De andere meetinstrumenten spelen geen rol in het onderhavige onderzoek en worden daarom niet besproken. De gestandaardiseerde meetinstrumenten zijn in het onderhavige onderzoek beschikbaar in de vorm van vragenlijsten op een tablet.

Procedure

De jongeren zijn, voordat het interview is afgenomen, telefonisch benaderd om een afspraak te plannen en om het onderzoek nogmaals toe te lichten. De afspraken hebben plaatsgevonden op een locatie die de jongere zelf prettig vindt. In de meeste gevallen is dit bij de jongeren thuis geweest of bij een regiokantoor van Nidos. Tijdens het telefonische contact is besproken of een telefonische tolk nodig is of dat de jongere de Nederlandse taal voldoende machtig is.

Tijdens de afspraak is het onderzoek uitgelegd en alle jongeren hebben het toestemmingsformulier ondertekend. Aan de jongeren is verteld dat er geen verkeerde antwoorden zijn, de jongeren een pauze mogen inlassen, ze vragen niet hoeven te beantwoorden die ze niet willen beantwoorden, ze het interview mogen afbreken en ze ook hun toestemming mogen intrekken. Als de jongere daar toestemming voor heeft gegeven is het interview opgenomen. Indien de jongere daar geen toestemming voor heeft gegeven, heeft de onderzoeker handmatig aantekeningen gemaakt van het interview. Het interview is afgenomen en de vragenlijsten zijn ingevuld met behulp van de tablet. Voorafgaand is aan de jongeren gevraagd of zij de vragen bij voorkeur zelfstandig in willen vullen of samen met de onderzoeker. Tijdens het onderzoek heeft de onderzoeker ondersteuning geboden indien nodig.

De onderzoeker heeft, met behulp van een evaluatieformulier, na de afspraak gereflecteerd op het verloop van het interview en aantekeningen gemaakt van zaken die mogelijk van invloed kunnen zijn op de interpretatie van de resultaten, zoals een inschatting van mogelijk sociale wenselijke antwoorden en een onder- of overschatting van bijvoorbeeld het begrijpen van de taal of zelfredzaamheid. De jongeren hebben een cadeaubon van 10 euro gekregen als dank voor hun deelname aan het onderzoek.

De transcripten, verslagen, ingevulde vragenlijsten en opnames zijn digitaal opgeslagen in een map op de Y-schijf van de Rijksuniversiteit Groningen waar alleen de onderzoekers toegang tot hadden. De eventuele ingevulde vragenlijsten (hardcopy) werden op de universiteit bewaard in een afgesloten kast. Ook hebben de onderzoekers een geheimhoudingsformulier ingevuld.

Data-analyse

De interviews zijn indien er opnames zijn gemaakt, getranscribeerd met een elektronisch programma (Sonix, F4). Ongeveer twintig procent van de transcripten zijn gecheckt door een tweede onderzoeker die tevens een deelonderzoek uitvoert wat deel uitmaakt van het onderzoek van L. Hacquebord om waar nodig het codeboek te verbeteren. Hierna is het codeboek definitief vastgesteld. De interviews zijn gecodeerd middels het programma Atlas.ti.

Beschrijvende statistieken zijn gebruikt om de verschillende zelfredzaamheidsdomeinen van de jongeren in kaart te brengen en de uitkomsten ten aanzien van de veerkracht van de jongeren (deelvraag een en deelvraag twee). De uitkomsten zijn in tabellen samengevat en sommige uitkomsten zijn grafisch gepresenteerd. Ook zijn de spreidingsmaten en centrummaten berekend om de data samen te vatten met beschrijvende statistieken. Daarnaast zijn de assumpties voor de Pearson correlatie gecheckt. De Pearson correlatie heeft de volgende assumpties: er is sprake van een normale verdeling, er is sprake van een interval of ratio meetniveau, er is sprake van verwante paren, er is een lineair verband, er zijn geen extreme outliers en de steekproef is groter is dan 30 respondenten (Howitt & Cramer, 2014). De data voldeed niet aan de assumpties van de Pearson correlatie. Om de samenhang tussen de zelfredzaamheid van de jongeren in de transitie naar volwassenheid en de veerkracht te berekenen (deelvraag drie en vier) is de Spearman correlatieanalyse uitgevoerd. Allereerst is de lineaire richting en sterkte van de correlatie tussen de veerkracht en de verschillende zelfredzaamheidsdomeinen berekend. Naast de totale veerkracht is ook de correlatie tussen de zelfredzaamheidsdomeinen en de 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en 'relationele veerkrachtscores' berekend.

Vervolgens is de correlatie berekend tussen de totale zelfredzaamheid en de veerkracht (totale veerkracht, 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en 'relationele veerkrachtscores).

Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten worden besproken om antwoord te geven op de onderzoeksvraag: *'In hoeverre bestaat er samenhang tussen veerkracht en de mate van zelfredzaamheid van alleenstaande minderjarigen met een verblijfsvergunning in Nederland in de transitie naar volwassenheid?'* Per deelvraag zullen de resultaten worden beschreven. Allereerst volgt hieronder een beschrijving van de demografische kenmerken per respondent.

De steekproef bestaat uit vijfentwintig mannelijke (86.20%) respondenten en vier vrouwelijke (13.79%) respondenten (N= 29). Zeventien jongeren zijn op het moment van het interview minderjarig (58.62%) en twaalf jongeren zijn meerderjarig (41.40%). De leeftijd van de jongeren varieert tussen zestien jaar en nul maanden en achttien jaar en acht maanden op het moment van afname van het interview. De jongeren zijn geboren in zeven verschillende landen: achttien jongeren zijn geboren in Syrië (62.07%), vijf jongeren zijn geboren in Eritrea (17.24%), twee jongeren zijn geboren in Jemen (6.90%), één jongere is geboren in Afghanistan (3.45%), één jongere in Iran (3.45%), één jongere in Pakistan (3.45%) en een jongere in Ethiopië (3.45). De vluchtduur heeft gemiddeld twaalf maanden geduurd; met een spreiding tussen minimaal een dag en maximaal zestig maanden. Van alle jongeren hebben zeventien jongeren (58.62%) in andere landen gewoond voor hun aankomst in Nederland (variërend tussen de één en negen landen). Op het moment van afname van het interview waren de jongeren gemiddeld achttien maanden in Nederland (met een spreiding tussen de zes maanden en negenenvijftig maanden). Gemiddeld heeft het verkrijgen van een verblijfsvergunning negen maanden geduurd (met een minimum van een maand en maximum van zevenendertig maanden). De jongeren wonen in verschillende opvangvormen; vijftien jongeren (51.72%) wonen in een KWE, elf jongeren (37.93%) wonen in een KWG, twee jongeren (6.90%) wonen in een OWG en een jongere (3.45%) woont zelfstandig. De jongeren hebben een tot vijf voogden gehad. Daarnaast zijn de meeste jongeren bezig met hun aanvraag tot gezinshereniging (86.20%), twee (6.90%) jongeren zijn niet bezig met de aanvraag en van twee (6.90%) jongeren woont de familie al in Nederland). Sommige jongeren hebben in hun geboorteland geen onderwijs gevolgd; er is een spreiding tussen het niet volgen van onderwijs tot het volgen van dertien jaar onderwijs. Gemiddeld zijn de jongeren zeven jaar naar school geweest in hun geboorteland. Tenslotte gaan tweeëntwintig jongeren naar de ISK (75.86%), vier jongeren (13.80%) doen mbo-niveau 1, een jongeren (3.45%) doet vmbo-kader, een

jongere (3.45%) gaat niet naar school en een jongere (3.45%) heeft een opleiding (ISK, vmbo of mbo) reeds afgerond.

Zelfredzaamheid

Om de deelvraag *‘Hoe scoren alleenstaande minderjarige vreemdelingen op de verschillende zelfredzaamheidsdomeinen?’* te kunnen beantwoorden zullen de scores op de domeinen en de totaalscore van de ZRM(J) worden weergegeven. De ZRM(J)-scores zijn door de onderzoeker toebedeeld aan de hand van een semigestructureerd interview. De scores zijn passend bij de leeftijd van de jongeren toebedeeld; ofwel er is gekozen voor de ZRM of de ZRMJ.

In Bijlage 4 is een legenda opgenomen van de codes van de ZRM(J) domeinen (zie Bijlage 4.1), net als een weergave van de scores op de domeinen ZRM(J) en de totaalscore (zie Bijlage 4.2). De toegekende scores zijn per respondent en per domein weergegeven, waarbij 1 staat voor (acute problematiek), 2 (niet zelfredzaam), 3 (beperkt zelfredzaam), 4 (voldoende zelfredzaam) en 5 (volledig zelfredzaam). Per domein en over de totale ZRM(J)-score is de gemiddelde score en spreiding af te lezen.

Amv's kregen door de onderzoekers de hoogste scores toegekend op de domeinen Basale-ADL (5.00) en Justitie (4.83), hierop volgden de domeinen Middelengebruik (4.52), Huiselijke Relaties (4.45), Lichamelijke Gezondheid (4.45), Geestelijke Gezondheid (4.17), Werk & Opleiding (3.79), Huisvesting (3.76), Instrumentele ADL (3.86), Tijdsbesteding (3.62), Financiën (3.48), Maatschappelijke Participatie (3.31) en de minste punten werden toegekend op het domein Sociaal Netwerk (3.10). De meeste spreiding is zichtbaar bij de domeinen Maatschappelijke Participatie (0.81), Middelengebruik (0.79), Tijdsbesteding (0.78) en Geestelijke Gezondheid (0.71). De minste spreiding is zichtbaar op de domeinen Basale-ADL (geen spreiding), Instrumentele ADL (0.35) en Justitie (0.38).

De gemiddelde totaalscore van de jongeren op de ZRM(J) is 52.34 met een spreiding van 2.74; dit is een relatief hoge score op de ZRM(J). Vier jongeren scoren op de ZRM(J) tussen de 46 en 49. Vijfentwintig jongeren scoren op de ZRM(J) tussen de 50 en 59. Tussen de scores zijn weinig verschillen zichtbaar.

Veerkracht

Tabel 2 is een weergave van de veerkrachtscores om antwoord te kunnen geven op de deelvraag *‘Hoe veerkrachtig zijn alleenstaande minderjarigen vreemdelingen?’*. Daarnaast is in de tabel ook de gemiddelde score en de spreiding af te lezen.

De totale veerkracht kan gescoord worden van 17 tot 85 punten. Bij een totale veerkrachtscore lager dan 63 punten is er sprake van een lage veerkrachtscore en er is sprake van een matige veerkrachtsscore bij 63 tot 70 punten. Van 71 tot 76 punten is er sprake van een hoge veerkrachtscore en bij een score vanaf ≥ 77 punten is er sprake van een uitzonderlijk hoge veerkrachtscore (Resilience Research Centre, 2019). In Figuur 1 is af te lezen hoeveel jongeren een lage, matige, hoge of uitzonderlijk hoge totale veerkrachtscore hebben gescoord.

In Tabel 2 zijn de antwoorden op de zeventien stellingen af te lezen, waarbij de jongeren een 1 (helemaal mee oneens), 2 (mee oneens), 3 (niet mee eens en niet mee oneens), 4 (mee eens), 5 (helemaal mee eens) of een 6 (niet van toepassing) hebben gescoord. In de totaalscore is schaal 6 niet meegenomen, hiervoor in de plaats zijn alle scores van de overige items opgeteld en gedeeld door het aantal dat niet gescoord is met een 6. Vervolgens is deze score vermenigvuldigd met de zeventien vragen om te komen tot een totale veerkrachtscore per respondent; de desbetreffende scores zijn in Tabel 2 gemarkeerd.

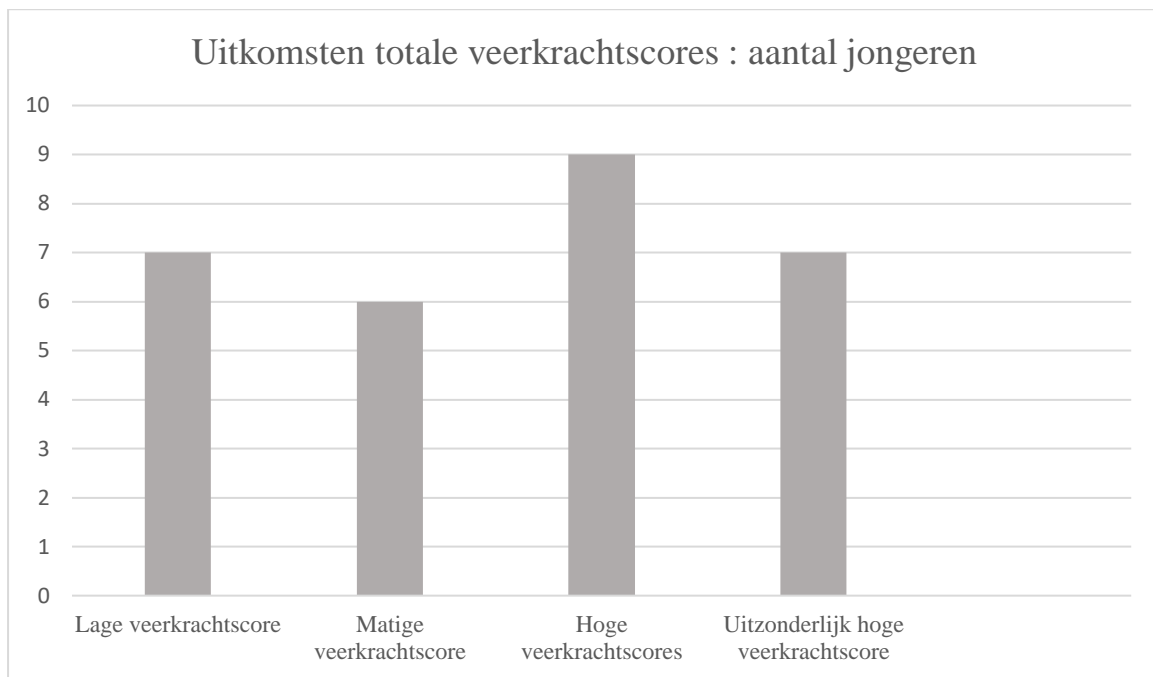
Tabel 2

Weergave veerkrachtscores (CYRM-R)

Score CYRM-R																		
Respondent	Vraag 1	Vraag 2	Vraag 3	Vraag 4	Vraag 5	Vraag 6	Vraag 7	Vraag 8	Vraag 9	Vraag 10	Vraag 11	Vraag 12	Vraag 13	Vraag 14	Vraag 15	Vraag 16	Vraag 17	Totaal score
A1p	5.00	5.00	5.00	5.00	1.00	5.00	5.00	1.00	1.00	5.00	1.00	1.00	5.00	5.00	5.00	5.00	2.00	62.00
A2m	4.00	5.00	4.00	5.00	2.00	4.00	4.00	1.00	4.00	5.00	3.00	3.00	3.00	4.00	4.00	4.00	3.00	62.00
A3p	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	3.00	5.00	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	1.00	72.00
A4p	4.00	5.00	5.00	4.00	3.00	4.00	5.00	1.00	4.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00	4.00	5.00	73.00
G5m	5.00	5.00	2.00	5.00	5.00	5.00	2.00	5.00	2.00	5.00	5.00	2.00	5.00	5.00	5.00	3.00	5.00	71.00
G6m	5.00	5.00	2.00	5.00	5.00	3.00	4.00	5.00	3.00	5.00	5.00	4.00	5.00	3.00	5.00	5.00	3.00	72.00
C7p	4.00	5.00	5.00	4.00	4.00	5.00	4.00	3.00	4.00	4.00	3.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	72.00
B8p	5.00	5.00	1.00	5.00	3.00	5.00	3.00	2.00	3.00	3.00	3.00	3.00	4.00	5.00	5.00	5.00	1.00	61.00
B9m	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	5.00	4.00	5.00	4.00	5.00	78.00
B10m	5.00	5.00	5.00	3.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	2.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00	77.00
B11p	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	3.00	3.00	2.00	4.00	5.00	2.00	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00	73.00
B12p	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	5.00	3.00	4.00	5.00	5.00	78.00
G13p	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	3.00	5.00	5.00	3.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	81.00
G14m	4.00	3.00	2.00	5.00	3.00	4.00	5.00	4.00	3.00	3.00	5.00	3.00	6.00	1.00	5.00	1.00	5.00	59.50
C15m	4.00	5.00	5.00	3.00	4.00	5.00	4.00	1.00	3.00	2.00	4.00	4.00	2.00	5.00	4.00	5.00	3.00	63.00
C16m	3.00	5.00	5.00	5.00	5.00	3.00	5.00	2.00	2.00	2.00	6.00	2.00	2.00	2.00	5.00	5.00	5.00	61.63
C17m	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	2.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	82.00
C18p	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	3.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	4.00	79.00
C19m	4.00	6.00	3.00	6.00	6.00	5.00	4.00	6.00	4.00	5.00	6.00	5.00	4.00	5.00	6.00	6.00	5.00	74.80
C20p	4.00	5.00	4.00	1.00	1.00	5.00	5.00	1.00	4.00	5.00	5.00	5.00	6.00	4.00	1.00	5.00	5.00	63.75
B22m	4.00	5.00	5.00	4.00	3.00	4.00	6.00	3.00	4.00	4.00	5.00	5.00	4.00	4.00	3.00	2.00	4.00	66.94
G23m	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	3.00	2.00	3.00	2.00	5.00	4.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	69.00
G24m	3.00	5.00	3.00	5.00	5.00	4.00	4.00	3.00	1.00	3.00	5.00	2.00	2.00	3.00	5.00	4.00	5.00	62.00
A26p	5.00	5.00	5.00	4.00	4.00	5.00	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	5.00	5.00	76.00
E28m	4.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	4.00	5.00	3.00	5.00	5.00	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	78.00
D30m	4.00	5.00	3.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	2.00	4.00	5.00	5.00	3.00	73.00
O31m	5.00	5.00	4.00	4.00	4.00	3.00	5.00	3.00	5.00	4.00	3.00	5.00	3.00	4.00	3.00	5.00	4.00	69.00
A25p	3.00	5.00	4.00	5.00	4.00	4.00	3.00	2.00	3.00	3.00	5.00	3.00	2.00	3.00	5.00	4.00	3.00	61.00
O32m	4.00	5.00	3.00	4.00	2.00	5.00	4.00	4.00	2.00	2.00	4.00	2.00	5.00	4.00	1.00	4.00	2.00	57.00
Gemiddelde	4.31	4.93	4.03	4.52	4.03	4.41	4.31	3.34	3.34	3.90	4.41	3.76	4.14	4.14	4.48	4.52	4.03	69.92
Standaard-deviatie	0.66	0.46	1.18	0.95	1.30	0.68	0.89	1.54	1.08	1.15	1.15	1.24	1.21	1.03	1.15	1.02	1.30	7.29

Figuur 1

Overzicht uitkomsten totale veerkrachtscores (CYRM-R)

Uit Tabel 2 blijkt dat de jongeren gemiddeld 69.92 scoren op de totale veerkracht met een standaarddeviatie van 7.29. Als het gemiddelde wordt bekeken, is er sprake van een matige veerkrachtsscore. De jongere die het hoogst heeft gescoord op veerkracht scoorde 81 punten en de jongere die het laagst scoorde op veerkracht scoorde 57 punten. Uit Figuur 1 is af te lezen dat zeven jongeren (24.13%) laag scoren op veerkracht, zes jongeren (20.69%) scoorden een matige veerkrachtscore, negen jongeren (31.03%) scoorden een hoge veerkrachtscore en zeven jongeren (24.13%) scoorden een uitzonderlijk hoge veerkrachtscore. De spreiding over de algehele veerkrachtscore is breed wat ook zichtbaar is in Figuur 1.

Om inzicht te krijgen in mogelijke verschillen en overeenkomsten tussen de scores op de 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' (vragen 1, 2, 3, 7, 9, 10, 12, 13, 14 en 16) en de 'relationele veerkrachtscores' (vragen 4, 5, 6, 8, 11, 15 en 17) is in Tabel 3 een weergave opgenomen van de scores op deze twee categorieën. Dit is gedaan middels een weergave in percentages, omdat de vragen die gaan over 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' drie vragen meer telt dan de vragen over 'relationele veerkrachtscores'. In Tabel 3 is, per respondent, de hoogste score gemarkeerd. In de Bijlage is een staafdiagram

gepresenteerd, waarin de gescoorde percentages per respondent zichtbaar zijn gemaakt (zie Bijlage 5).

Tabel 3

CYRM-R gescoorde percentage per categorie

Respondent	Individuele/perso onlijke veerkrachtscores	Relationele veerkrachtscores
A1p	84%	57%
A2m	80%	63%
A3p	88%	80%
A4p	94%	74%
G5m	72%	100%
G6m	82%	89%
C7p	88%	80%
B8p	74%	69%
B9m	88%	97%
B10m	96%	83%
B11p	80%	94%
B12p	90%	94%
G13p	92%	100%
G14m	56%	89%
C15m	78%	69%
C16m	66%	83%
C17m	94%	100%
C18p	94%	91%
C19m	85%	100%
C20p	91%	54%
B22m	82%	74%
G23m	76%	89%
G24m	60%	91%
A26p	92%	86%
E28m	88%	97%
D30m	84%	89%
O31m	90%	69%
A25p	66%	80%
O32m	70%	63%

Uit Tabel 3 en Bijlage 5 blijkt dat ongeveer gelijk wordt gescoord op de twee categorieën. Vijftien jongeren (51.72%) scoren hoger op de categorie ‘relationele veerkrachtscores’ en veertien jongeren (48.28%) scoren hoger op de categorie ‘Individuele/persoonlijke veerkrachtscores’. Gemiddeld scoren de jongeren 82.07% in de categorie ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’ en 82.90% in de categorie ‘relationele

veerkrachtscores'. Zo komt naar voren dat bijvoorbeeld respondent G14m 56% scoort op de 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en 89% op 'relationele veerkrachtscores', waarbij A1p juist 84% scoort op de 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en 57% op 'relationele veerkrachtscores'.

Samenhang zelfredzaamheidsdomeinen en veerkracht

Er is onderzocht of er samenhang bestaat tussen de zelfredzaamheidsdomeinen en veerkracht. Om antwoord te kunnen geven op de deelvraag *'Wat is de correlatie tussen scores op de zelfredzaamheidsdomeinen en veerkracht van alleenstaande minderjarigen vreemdelingen?'*.

Allereerst is de samenhang bekeken tussen de zelfredzaamheidsdomeinen en de totale veerkrachtscore. Vervolgens is gekeken naar de samenhang tussen de zelfredzaamheidsdomeinen en de 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en de 'relationele veerkrachtscores'. In Tabel 4 zijn de resultaten weergegeven van de Spearman correlatieanalyse.

Voor het uitvoeren van de data-analyse zijn de assumpties gecheckt. Er wordt niet voldaan aan alle assumpties van de Pearson correlatieanalyse, hierdoor is er gekozen voor het uitvoeren van de Spearman correlatieanalyse. De scores voldoen niet aan de assumpties van intervalvariabelen, normaliteit (zie Bijlage 6) en een steekproef groter dan dertig respondenten (Howitt & Cramer, 2014). Zowel de domeinscores ZRM(J) als de veerkrachtscores zijn ordinale variabelen, waarbij $N = 29$. Om na te gaan of er sprake is van lineariteit zijn scatterplots samengesteld van de domeinscores ZRM(J) en de veerkrachtscores (zie Bijlage 6). Uit de scatterplots is af te lezen dat de punten voornamelijk op dezelfde lijn liggen, omdat er sprake is van ordinale variabelen. De lineaire verbanden zijn niet sterk, maar op bijna elk domein is een puntenwolk zichtbaar. Alle jongeren hebben op het domein basale ADL hetzelfde gescoord (5.0), waardoor geen puntenwolk zichtbaar is. Om na te gaan of de scores normaal zijn verdeeld zijn histogrammen opgesteld. Hieruit komt naar voren dat niet alle scores normaal verdeeld zijn. Bij sommige domeinen is sprake van een links-scheve verdeling of een rechts-scheve verdeling. De histogrammen van zowel de totale veerkrachtscore, 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en 'relationele veerkrachtscores' tonen geen (duidelijke) normale verdeling. Tot slot zijn boxplots samengesteld voor zowel de domeinscores ZRM(J) als de totale veerkrachtscore, 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en 'relationele veerkrachtscores'. Enkele uitbijters zijn zichtbaar binnen de domeinen: Werk & Opleiding, Geestelijke Gezondheid, Instrumentele ADL, Sociaal Netwerk

en Justitie. Binnen de veerkrachtscores zijn geen uitbijters zichtbaar. Alle scores zijn in het onderhavige onderzoek meegenomen.

Tabel 4

Resultaten Spearman correlatieanalyse zelfredzaamheidsdomeinen en veerkracht (totale veerkrachtscore, individuele/persoonlijke veerkrachtscores en relationele veerkrachtscores)

Zelfredzaamheid domeinen	Correlatie met totale veerkracht		Correlatie met individuele/persoonlijke veerkrachtscores		Correlatie met relationele veerkrachtscores	
	Correlatie	p-waarde	Correlatie	p-waarde	Correlatie	p-waarde
Financiën	-0.133	0.491	-0.309	0.102	0.153	0.429
Werk & Opleiding	0.078	0.687	-0.178	0.355	0.388*	0.037
Tijdsbesteding	-0.044	0.820	-0.069	0.722	-0.006	0.976
Huisvesting	-0.344	0.068	-0.396*	0.033	-0.136	0.480
Huiselijke Relaties	0.556**	0.002	0.436*	0.018	0.356	0.058
Geestelijke Gezondheid	0.294	0.121	0.159	0.411	0.276	0.147
Lichamelijke Gezondheid	0.044	0.820	0.120	0.535	-0.114	0.557
Middelengebruik	0.228	0.233	0.415*	0.025	-0.141	0.466
Basale-ADL						
IADL	0.108	0.578	0.150	0.438	-0.054	0.781
Sociaal Netwerk	0.195	0.310	0.151	0.435	0.224	0.243
Maatschappelijke Participatie	0.192	0.319	-0.047	0.810	0.310	0.101
Justitie	-0.290	0.127	-0.219	0.254	-0.268	0.159

De Spearman correlatieanalyse wees uit dat er geen sterke correlatie is gevonden tussen de zelfredzaamheidsdomeinen en veerkracht. Tussen het domein Huiselijke Relaties

en de totale veerkrachtscores is sprake van een middelmatige positieve correlatie. Deze correlatie is het hoogst en tevens significant ($r=.556$; $p = .002$). Daarnaast zijn enkele lage correlaties te vinden. De overige ZRM(J)-domeinen tonen geen samenhang met de totale veerkrachtscore of de ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’ en ‘relationele veerkrachtscores’.

Tussen de totale veerkracht en de zelfredzaamheid op het domein Huisvesting is de correlatie negatief ($r = -.344$), waarbij er net geen sprake is van een significante samenhang ($p = .068$). De ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’ kent twee negatieve correlaties met de ZRM(J)-domeinen en twee positieve correlaties. Een significant, lage negatieve samenhang bestaat tussen de ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’ en zelfredzaamheid op het domein Huisvesting ($r = -.396$; $p = .033$). Daarnaast bestaat tussen het domein Financiën en de ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’ een niet-significante, lage negatieve samenhang ($r = -.309$; $p = .102$). Een significant lage positieve correlatie is gevonden tussen het domein Huiselijke Relaties ($r = .436$; $p = .018$), Middelengebruik ($r = .415$; $p = .025$) en de ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’. Tussen de ‘relationele veerkrachtscores’ en het domein Werk & Opleiding is sprake van een significant, lage positieve samenhang ($r = .388$; $p = .037$). Tussen het domein Huiselijke Relaties ($r = .356$; $p = .058$), Maatschappelijke participatie ($r = .310$; $p = .101$) en ‘relationele veerkrachtscores’ is ook een lage positieve samenhang te zien, maar deze zijn niet significant.

Samenhang zelfredzaamheid en veerkracht

De laatste deelvraag die centraal stond tijdens het onderhavige onderzoek is *‘Wat is de correlatie tussen de scores op de totale zelfredzaamheid en veerkracht van alleenstaande minderjarigen vreemdelingen?’*. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is, net zoals in de vorige deelvraag gebruik gemaakt van de Spearman correlatieanalyse, waarbij de variabele ‘ZRM(J)-totaalscore’ ook ordinaal is gemeten (weergegeven in Tabel 5). Er is gekeken naar de mogelijke samenhang tussen de totale zelfredzaamheid en de veerkrachtscores namelijk: totale veerkrachtscore ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscores’ en de ‘relationele veerkrachtscores’.

Voordat de data-analyse is uitgevoerd zijn net als bij de ZRM(J)-domeinen de Pearson correlatie assumpties gecontroleerd. Om na te gaan over er sprake is van een lineariteit tussen de totale ZRM(J) en de verschillende veerkrachtscores zijn scatterplots gemaakt (zie Bijlage 7). Uit de scatterplots is af te lezen dat er geen lineair verband is tussen de totale zelfredzaamheid en veerkracht, evenals tussen de individuele veerkrachtscores. Tussen de

totale zelfredzaamheid en ‘relationele veerkrachtscores’ is een lichte toename zichtbaar tussen beide waarden. Daarnaast is er ook voor de totale zelfredzaamheid een histogram opgesteld. Uit het histogram is af te lezen dat de totaalscore ZRM(J) redelijk normaal verdeeld is. Tot slot is een boxplot gemaakt, waaruit blijkt dat de totaalscore ZRM(J) twee uitbijters kent, namelijk een score van 46 en 59.

Tabel 5

Resultaten Spearman totale zelfredzaamheidscore en veerkracht (totale veerkrachtscore, individuele/persoonlijke veerkrachtscores en relationele veerkrachtscores)

Zelfredzaamheid domeinen	Correlatie met totale veerkracht		Correlatie met individuele/persoonlijke veerkrachtscores		Correlatie met relationele veerkrachtscores	
	Correlatie	p-waarde	Correlatie	p-waarde	Correlatie	p-waarde
Totale zelfredzaamheid	0.235	0.221	0.075	0.697	0.227	0.236

Uit resultaten van de Spearman correlatieanalyse komt naar voren dat er geen samenhang is gevonden tussen de totale ZRM(J) en de veerkrachtscores. Dit geldt zowel voor de totale veerkrachtscores ($r = .235$; $p = .221$), ‘individuele/persoonlijke veerkrachtscore’ ($r = .075$; $p = .697$) en relationele veerkrachtscore’ ($r = .227$; $p = .236$).

Discussie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag: *'In hoeverre bestaat er samenhang tussen veerkracht en de mate van zelfredzaamheid van alleenstaande minderjarigen met een verblijfsvergunning in Nederland in de transitie naar volwassenheid?'*. Om deze vraag te beantwoorden zijn eerst de scores van de jongeren op de zelfredzaamheidsdomeinen onderzocht. Geconcludeerd kan worden dat amv's (volgens scores die zijn toegekend door de onderzoekers) gemiddeld het hoogst scoren op de domeinen Basale ADL en Justitie. De jongeren zijn (gemiddeld) voldoende tot volledig zelfredzaam op deze domeinen. Daarnaast zijn amv's voldoende zelfredzaam op de domeinen: Middelengebruik, Huiselijke Relaties, Lichamelijke Gezondheid en Geestelijke Gezondheid. Waarbij ze beperkt zelfredzaam zijn op de domeinen: Werk & Opleiding, Huisvesting, Instrumentele ADL, Tijdsbesteding, Financiën en Maatschappelijke Participatie. Ze zijn gemiddeld het minst zelfredzaam op het domein Sociaal Netwerk. Beperkt zelfredzaam op het domein Sociaal netwerk houdt in dat de jongeren enig contact hebben met familie, enkele steunende en weinig belemmerende contacten hebben.

Ook is de totale zelfredzaamheid van de jongeren berekend. Gemiddeld scoren de jongeren 52.34 op de totale ZRM(J). De maximale totaalscore van de ZRM(J) is 65 (dit betreft de score die mogelijk behaald kan worden). Een score van 52.34 met een spreiding van 2.74 kan op basis hiervan gezien worden als een relatief hoge score.

Vervolgens is de veerkracht van amv's onderzocht. Opvallend is dat amv's verschillende scores op veerkracht. De jongeren scoren zowel laag, matig, hoog of uitzonderlijk hoog op veerkracht; dit houdt in dat niet alle jongeren even veerkrachtig zijn. Gemiddeld gesproken hebben de jongeren een matige veerkracht. Verder zijn geen verschillen gevonden tussen de persoonlijke veerkracht en relationele veerkracht.

Daarnaast is de correlatie tussen scores op de zelfredzaamheidsdomeinen en veerkracht van amv's onderzocht. Tussen de zelfredzaamheid op het domein Huiselijke Relaties en de totale veerkracht is de hoogste (tevens significante), samenhang gevonden, namelijk een middelmatige positieve correlatie. Dit kan mogelijk betekenen dat bij het ervaren van steun, het kunnen steunen van anderen binnen het huishouden en bij een open consistente communicatie met leden binnen het huishouden de veerkracht van de jongeren middelmatig toeneemt. Het kan ook betekenen dat op het moment dat de jongeren veerkrachtig zijn de kwaliteit van de huiselijke relaties middelmatig toeneemt. Daarnaast is

op dit domein een lage positieve samenhang gevonden op persoonlijk vlak en bij belangrijke relaties die de jongeren onderhouden met een primaire verzorger (zoals een mentor of opvangouder), familie, vrienden of mogelijk een partner (hier is in het onderzoek niet specifiek naar gevraagd).

Een opmerkelijke bevinding is de lage negatieve samenhang tussen de zelfredzaamheid op het domein Huisvesting en de totale en persoonlijke veerkracht van de jongeren. Dit zou mogelijk kunnen betekenen dat bij het hebben van een veilige, stabiele en toereikende huisvesting de (persoonlijke) veerkracht van de jongeren lichtelijk afneemt. Of dat bij meer veerkracht de zelfredzaamheid op het domein huisvesting lichtelijk afneemt. Om de gevonden bevindingen te verklaren zou vervolgonderzoek wenselijk zijn.

Dit geldt ook voor de lage negatieve samenhang tussen het domein Financiën en de persoonlijke veerkracht. Mogelijk worden de jongeren een beetje minder persoonlijk veerkrachtig op het moment dat er geen schulden zijn en de jongeren uitsluitend inkomsten hebben uit werk of beschikken over een vrij besteedbaar inkomen; ook hierbij geldt dat het mogelijk is dat een hogere veerkracht samenhangt met een lichte toename van financiële problemen. Jongeren hebben de noodzaak en behoefte om gezinshereniging aan te vragen en geld te sturen naar hun familie. Jongeren kunnen het moeilijk vinden om financieel rond te komen; deze zaken kunnen psychische druk leggen op de jongeren (Verloove & Poerwoatmodjo, 2021). Mogelijk zorgt het ervaren van psychische druk en de inzet om zelfstandig te zijn op financieel gebied voor een afname van persoonlijke veerkracht, omdat het een grote inspanning kan vergen van de jongeren om financieel rond te komen.

Tevens zijn er nog drie lage positieve samenhangen gevonden tussen persoonlijke of relationele veerkracht en de zelfredzaamheidsdomeinen: Middelengebruik, Werk & Opleiding en Maatschappelijke participatie.

Tot slot is de samenhang tussen de totale zelfredzaamheid en veerkracht onderzocht. De Spearman correlatie wees uit dat er geen samenhang is tussen de totale zelfredzaamheid en veerkracht. Dit geldt voor zowel de totale veerkracht, individuele/persoonlijke veerkracht en relationele veerkracht.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat de veerkracht (als geheel, op persoonlijk of relationeel vlak) van amv's met een verblijfsvergunning laag tot middelmatig en positief samengaat met zelfredzaamheid op de domeinen Huiselijke Relaties, Middelengebruik, Werk & Opleiding en Maatschappelijke participatie. Daar waar een lage negatieve samenhang is tussen de veerkracht en zelfredzaamheid op de domeinen Huisvesting en Financiën. Uit het

onderhavige onderzoek lijkt er geen verband te bestaan tussen de totale zelfredzaamheid en veerkracht van amv's

Eerder onderzoek laat zien dat amv's, ondanks alles, over veerkracht bezitten (Oppedal & Idsoe, 2012). Dit deelonderzoek bevestigt de gevonden veerkracht bij amv's, maar uit het onderhavige onderzoek blijkt ook dat niet alle jongeren in gelijke mate veerkrachtig zijn. Daarnaast blijkt uit onderzoek van Blackmore et al. (2020) dat amv's een kwetsbare groep is met een groot risico op psychische problemen. In het onderhavige onderzoek komt naar voren dat amv's voldoende zelfredzaam zijn op het domein Geestelijke Gezondheid. Dit houdt in dat amv's, gemiddeld gesproken, minimale tekenen van geestelijke onrust hebben die een voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven. Daarnaast is het functioneren van de jongeren marginaal beperkt door geestelijke onrust, waarbij ze geen behandeling nodig hebben of er is sprake van een goede behandeltrouw. Opgemerkt dient te worden dat in dit deelonderzoek geen andere indicatoren zijn gebruikt om psychische problemen in kaart te brengen.

Uit onderzoek van Zijlstra et al. (2019) kwam naar voren dat amv's die zich verzorgd, geliefd, gerespecteerd en gestimuleerd voelen in hun ontwikkeling minder emotionele problemen lijken te hebben. Sleijpen et al. (2016) rapporteren verschillende bronnen die de jongeren veerkracht kunnen geven, onder andere: sociale steun en onderwijs. In het onderhavige onderzoek is geen samenhang gevonden tussen veerkracht en zelfredzaamheid op het domein Sociaal Netwerk. Een lage positieve samenhang is wel gevonden tussen de veerkracht en zelfredzaamheid op het domein Werk & Opleiding.

Daarnaast blijkt uit eerder onderzoek dat amv's bij aankomst in Nederland te maken hebben met een nieuwe cultuur en samenleving. Voor sommige jongeren kan dit voelen als een periode van rouw en ontheemding (Essen & Bala, 2007; Fazel & Stein, 2002), waarbij ze te maken hebben (gehad) met complexe migratieprocessen, sociale en culturele verschillen (Fazel et al., 2012). De meeste jongeren komen vaak op latere leeftijd naar Nederland en ze moeten snel op eigen benen staan (ABDTopConsult, 2018). Dit kan mogelijk van invloed zijn op de beperkte zelfredzaamheid op de domeinen Werk & Opleiding, Huisvesting, Instrumentele ADL, Tijdsbesteding, Financiën en Maatschappelijke Participatie en Sociaal Netwerk. Ook kan het mogelijk van invloed zijn op de middelmatige positieve samenhang tussen veerkracht en het domein Huiselijke Relaties. De meeste amv's komen uit gemeenschappen waar de prioriteiten van het collectief worden benadrukt, waardoor collectieve en sociale elementen mogelijk meer van invloed zijn op de jongeren (Sleijpen et al., 2019).

De bevindingen van dit onderzoek kennen enkele beperkingen en sterke punten. Een van deze beperkingen zijn de aantallen in de algehele onderzoekspopulatie. Er is getracht om een cohort van 100 jongeren te includeren. Door verschillende omstandigheden zijn het in totaal 29 jongeren geworden. Zo heeft het langer geduurd, voordat de data verzameld kon worden. Dit is mogelijk van invloed geweest op de bevindingen. Ook was het niet mogelijk om de Pearson correlatieanalyse te gebruiken.

Daarnaast zijn in het onderhavige onderzoek de scores op de ZRM(J)-domeinen opgeteld om te komen tot een ZRM(J)-totaalscore. De totaalscore wordt niet in de ZRM-handleiding benoemd, waardoor het lastig is om de totaalscore te interpreteren. De mogelijkheid bestaat dat niet alle domeinen even zwaar wegen om een uitspraak te doen over de totale zelfredzaamheid. Enkele lichte aanwijzingen voor het betrouwbaar berekenen van de totaalscore wordt gegeven door Delsing (z.d.). Verder is er geen onderzoek die deze aanwijzingen bevestigd. Dit maakt dat het onduidelijk is wat de ZRM(J)-totaalscore inhoudt. Mogelijk verklaart dit, waarom er geen samenhang is gevonden tussen de totale zelfredzaamheid en de veerkracht.

Binnen dit deelonderzoek is gestreefd naar een heterogene samenstelling van de populatie, in termen van geslacht, leeftijd bij aankomst in Nederland, land van herkomst en opvangvorm. De respondenten in het onderhavige onderzoek bestonden voornamelijk uit mannelijke respondenten. Uit eerder onderzoek naar veerkracht van Daining en DePanfilis (2007) bleek dat vrouwen in transitie van pleegzorg naar zelfstandigheid hoger scoorden op veerkracht dan mannen. Mogelijk had het includeren van meer vrouwen, in dit deelonderzoek een representatiever beeld gegeven over alle amv's en was de veerkracht hoger gescoord.

Bovendien was er tussen de jongeren sprake van verschillen in taalniveaus, waardoor een aantal respondenten moeite had om zichzelf uit te drukken. Indien nodig werd er een tolk ingeschakeld. Elke interview werd afgenomen met een andere tolk. Als gevolg van verschillen in taalniveaus en de verschillende tolken was er sprake van een verschil in diepgang en lengte van de interviews. Ondanks de mogelijke taalbarrière zijn de veerkracht en zelfredzaamheid duidelijk in kaart gebracht. Met als kanttekening dat het semigestructureerd interview gericht op de zelfredzaamheid is afgenomen door verschillende onderzoekers. De mogelijkheid bestaat dat enkele onderzoekers meer hebben doorgevraagd dan anderen, waardoor zij meer informatie hebben verzameld voor het toekennen van de scores. Daartegenover hebben de jongeren de mogelijkheid gekregen om de vragen die gingen over de veerkracht in hun moedertaal in te vullen. Voordat het interview werd ingepland is aan de jongeren gevraagd in hoeverre zij in hun eigen moedertaal konden lezen,

omdat sommige jongeren niet naar school zijn geweest. Ook leek er soms sprake te zijn van sociale wenselijkheid wat mogelijk van invloed is geweest op de verzamelde data.

De bevindingen uit het onderhavige onderzoek zijn van praktisch en wetenschappelijk belang. De uitkomsten van dit deelonderzoek dragen op kleine schaal bij aan het vergroten van kennis over de samenhang tussen veerkracht en zelfredzaamheid in het proces naar volwassenheid van amv's met een verblijfsvergunning in Nederland. Uit het onderhavige onderzoek is naar voren gekomen dat het van belang is dat amv's steun ervaren en dat er sprake is van een consistente en open communicatie met leden van het huishouden, omdat er een middelmatige positieve samenhang is tussen de veerkracht en zelfredzaamheid op het domein Huiselijke Relaties. Nidos richt zich in de begeleiding van amv's op het vergroten van het sociale netwerk en veerkracht van de jongeren door na te gaan of de veerkracht van de jongere voldoende in relatie staat tot zijn/haar opvoedingssituatie, toekomstperspectief en gezondheid (Schipper et al., 2020). Onderzoek toont aan dat amv's die in grote opvangcentra wonen de laagste kwaliteit van opvoedingsomgeving ervaren en de meeste geestelijke gezondheidsproblemen (Kalverboer et al., 2017; Zijlstra et al., 2019). Mogelijk kan in de begeleiding van amv's worden ingezet op het ervaren van positieve relaties met de leden van het huishouden. Ook is het van belang dat amv's worden ondersteund op de domeinen: werk & opleiding, huisvesting, instrumentele ADL, tijdsbesteding, financiën, maatschappelijke participatie en sociaal netwerk. Uit dit deelonderzoek is naar voren gekomen dat jongeren beperkt zelfredzaam zijn op deze domeinen. Het belang van het bieden van ondersteuning aan amv's op meerdere gebieden wordt ook onderkent door Sleijpen (2017). Vervolgonderzoek is nodig om meer zicht te krijgen op de veerkracht en zelfredzaamheid van amv's.

De eerste aanbeveling voor vervolgonderzoek is om een soortgelijk onderzoek uit te voeren met een grotere populatie, zoals het overkoepelende onderzoek van L. Hacquebord. Ook kan bijvoorbeeld worden onderzocht of bepaalde demografische gegevens van invloed zijn op de veerkracht en zelfredzaamheid van de jongeren. Deze gegevens zijn in dit deelonderzoek niet meegenomen, enkel beschreven. Zo zou bijvoorbeeld onderzocht kunnen worden of de leeftijd bij aankomst in Nederland van invloed is op de veerkracht en zelfredzaamheid van amv's.

Referenties

- ABDTopConsult (2018). *Evaluatie nieuw opvangmodel alleenstaande minderjarige vreemdelingen*. Algemene Bestuursdienst. Geraadpleegd op 19 november 2021, van <https://www.algemenebestuursdienst.nl/organisatie/abdttopconsult>
- Blackmore, R., Gray, K. M., Boyle, J. A., Fazel, M., Ranasinha, S., Fitzgerald, G., Misso, M., & Gibson-Helm, M. (2020). Systematic review and meta-analysis: the prevalence of mental illness in child and adolescent refugees and asylum seekers. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 59(6), 705–714. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2019.11.011>
- Bronstein, I., Montgomery, P. (2011). *Psychological Distress in Refugee Children: A Systematic Review*. Geraadpleegd op 12 maart 2017, van <https://link-springer-com.proxy.hanze.nl/article/10.1007/s10567-010-0081-0>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2021). *Asielverzoeken naar leeftijd*. CBS. Geraadpleegd op 19 november 2021, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82045NED/table?ts=1652806697385>
- COA. (2020). *Alleenstaande jongeren*. COA. Geraadpleegd op 20 november 2021, van <https://www.coa.nl/nl/alleenstaande-jongeren>
- Daining, C., & DePanfilis, D. (2007). Resilience of youth in transition from out-of-home care to adulthood. *Children and Youth Services Review*, 29(9), 1158–1178. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2007.04.006>
- Delsing, M. (z.d.). *Self Sufficiency Matrix* [powerpoint slides]. Praktikon, Radboud Universiteit Nijmegen. Geraadpleegd op 18 juni 2022.
- Essen, J. van & Bala, J. (2007). *Als glas in lood*. Integratieve behandeling van vluchtelingkinderen en -gezinnen. Pharos.
- Eurostat (z.d.). *Asylum applicants considered to be unaccompanied minors by citizenship, age and sex Annual data* [database]. Geraadpleegd op 19 november 2021, van ://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyunaa&lang=en
- Fassaert, T., Lauriks, S., Weerd, S. van de, Wit, M. de & Buster, M. (2013). *Ontwikkeling en betrouwbaarheid van de Zelfredzaamheid-Matrix*. Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen, 91(3), 169-177. doi:10.1007/s12508-013-0059-7.
- Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *Lancet*

- (London, England), 379(9812), 266–82. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60051-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60051-2)
- Fazel, M. & Stein, A. (2002). The mental health of refugee children. *Archives Disease in Childhood*, 87 (5), 366-370. doi:10.1136/adc.87.5.366
- GGD Amsterdam (2017). *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix 2017*. GGD Amsterdam. Geraadpleegd op 20 november 2021, van <https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl/wpcontent/uploads/200303-Handleiding-Zelfredzaamheid-Matrix-2017-v2.0.pdf>
- GGD Amsterdam (2020). *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix voor Jongeren 2020*. GGD Amsterdam. Geraadpleegd op 14 juni 2022, van <https://www.zelfredzaamheidmatrix.nl/wp-content/uploads/200303-Handleiding-ZRM-Jongeren.pdf>
- Hacquebord, L. (z.d.). Lise Hacquebord, MSc Dr. Elianne Zijlstra Dr. Wendy Post Prof. dr. Monika Smit. Op eigen benen: Een onderzoek naar de transitie naar volwassenheid van alleenstaande minderjarige vreemdelingen.
- Hodes, M. (2000). *Psychologically distressed refugee children in the united kingdom*. *Child and Adolescent Mental Health*, 5(2), 57–68. Howitt, D., & Cramer, D. (2014). *Introduction to spss in psychology: for version 22 and earlier* (6th ed.). Pearson Education.
- Howitt, D., & Cramer, D. (2014). *Introduction to spss in psychology: for version 22 and earlier* (Sixth). Pearson.
- Ikram, U. & Stronks, K. (2016). *Preserving and Improving the Mental Health of Refugees: A Literature Review for the Health Council of the Netherlands*. Geraadpleegd op 19 november, van https://www.gezondheidsraad.nl/sites/default/files/201601briefadvies_geestelijke_gezondheid_van_vluchtelingen.pdf
- Jani, J., Underwood, D., & Ranweiler, J. (2016). Hope as a Crucial Factor in Integration Among Unaccompanied Immigrant Youth in the USA: A Pilot Project. *Journal of International Migration & Integration*, 17(4), 1195–1209. <https://doi.org/10.1007/s12134-015-0457-6>
- Jefferies, P., McGarrigle, L., & Ungar, M. (2019). The CYRM-R: A Rasch-validated revision of the child and youth resilience measure. *Journal of Evidence-Informed Social Work*, 16(1), 70– 92. <https://doi.org/10.1080/23761407.2018.1548403>

- Kalverboer, M., Zijlstra, E., van Os, C., Zevulun, D., ten Brummelaar, M., & Beltman, D. (2017). Unaccompanied minors in the Netherlands and the care facility in which they flourish best. *Child & Family Social Work*, 22(2), 587–596.
- Laban, K.; Attia, A.; Hurulean, E. (2010). *Veerkracht als uitgangspunt bij diagnostiek en behandeling bij asielzoekers en vluchtelingen*. In de Jong en Colijn (red). Handboek Culturele Psychiatrie en Psychotherapie. Colijn bij de tijdstroom Utrecht.
- Nidos (z.d.). *Kleinschalige opvang*. Nidos. Geraadpleegd op 20 november 2021, van <https://www.nidos.nl/home/kleinschalige-opvang/>
- Nidos (z.d.). *Voogdij*. Nidos. Geraadpleegd op 20 november 2021, van <https://www.nidos.nl/home/voogdij-en-gezinsvoogdij/voogdij/>
- Oppedal, B. & Idsoe, T. (2012). *Conduct Problems and Depression among Unaccompanied Refugees: The Association with Pre-Migration Trauma and Acculturation*. Geraadpleegd op 19 november 2021, van <http://revistas.um.es/analesps/article/view/analesps.28.3.155981/137961>
- Resilience Research Centre. (2019). *Child and Youth Resilience Measure (CYRM-R) & Adult Resilience Measure (ARM-R)*. Manual 2.2. Resilience Research Centre. Geraadpleegd op 20 november 2021, van https://cymr.resilienceresearch.org/files/CYRM_&_ARM-User_Manual.pdf
- Renbarger, R. L., Padgett, R. N., Cowden, R. G., Govender, K., Yilmaz, M. Z., Scott, L. M., Makhnatch, A. V., Novotny, J. S., Nugent, G., Rosenbaum, L., & Křeménková, L. (2020). Culturally relevant resilience: A psychometric meta-analysis of the child and youth resilience measure (cyrm). *Journal of Research on Adolescence*. <https://doi.org/10.1111/jora.12569>
- Schippers, M. (2017). *Kinderen, gevlucht en alleen. Een interculturele visie op begeleiding van alleenstaande gevluchte kinderen*. Utrecht: Stichting Nidos.
- Schippers, M., Bastiaens, F., & Verstegen T. (2020). *Veerkracht Versterken van Vluchtelingenkinderen: De Nidosmethodiek voor interculturele jeugdbescherming*. Nidos. Nidos.
- Sleijpen, M. (2017). Crossing borders: Trauma and resilience in young refugees. A multi-method study. *Arq, psychotrauma expert groep*.
- Sleijpen, M., Boeije, H. R., Kleber, R. J., & Mooren, T. (2016). Between power and powerlessness : a meta-ethnography of sources of resilience in young refugees. *Ethnicity & Health*, 21(2).

- Sleijpen, M. J. T., van der Aa, N., Mooren, G. T. M., Laban, C. J., Kleber, R. J., Leerstoel, B., Leerstoel, K., & Trauma, and G. (2019). The moderating role of individual resilience in refugee and dutch adolescents after trauma. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 11(7).
- Toren, S. J. van den, Grieken, A. van, Kroon, M. L. A. de, Mulder, W. C., Vanneste, Y. T. M., & Raat, H. (2020). Young adults' self-sufficiency in daily life: the relationship with contextual factors and health indicators. *BMC Psychology*, 8(1), 89.
<https://doi.org/10.1186/s40359-020-00434-0>
- UNHCR (2019). *In de eerste plaats een kind. Bevindingen, aanbevelingen en oplossingen in het belang van alleenstaande minderjarige vreemdelingen in Nederland*. UNHCR.
 Geraadpleegd op, van <https://www.unhcr.org>
- Van Schie, R.M. & Van den Muijsenbergh, M.E.T.C. (2017). *Psychische problematiek bij vluchtelingkinderen en -jongeren*. Geraadpleegd op 19 november 2021, van <http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/gezond-opgroeien/asielzoekers-en-vluchtelingenjeugd/publicaties-en-rapporten>
- Verloove, J., & Poerwoatmodjo, J. (2021). 'Desnoods eet ik twee weken brood met pindakaas': Hoe vergroot je de financiële zelfredzaamheid van jonge alleenstaande vluchtelingen in de overgang van 18- naar 18+?. Kennisplatform Integratie & Samenleving. Geraadpleegd op 18 juni 2022, van <https://www.kis.nl/sites/default/files/desnoods-eet-ik-twee-weken-brood-met-pindakaas.pdf>
- Wagnild, G., & Young, H. (1993). Development and psychometric. *Journal of Nursing Measurment*, 1(2), 165-178.
- Zijlstra, A. E., Menninga, M. C., Van Os, E. C. C., Rip, J. A., Knorth, E. J., & Kalverboer, M. E. (2019). 'there is no mother to take care of you'. views of unaccompanied children on healthcare, their mental health and rearing environment. *Residential Treatment for Children & Youth*, 36(2), 118–136.

Bijlagen

Bijlage 1: Zelfredzaamheid-Matrix en ZRM Jongeren

De verschillen tussen ZRM en ZRMJ zijn gemarkeerd.

Zelfredzaamheid-Matrix® 2017 GGD Amsterdam

Instructie: beoordeel het huidig functioneren (**hoe gaat het NU**) op basis van wat u weet (**informatie uit observatie, niet uit interpretatie**) en ga uit van volledige zelfredzaamheid (**scoor van rechts naar links**). Zie de Handleiding ZRM voor verdere toelichting: www.zrm.nl.

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Financiën	<ul style="list-style-type: none"> geen inkomsten groeïende complexe schulden 	<ul style="list-style-type: none"> te weinig inkomsten om te voorzien in basisbehoeften of spontaan/ongepast uitgeven groeïende schulden 	<ul style="list-style-type: none"> inkomsten uit uitkering om te voorzien in basisbehoeften gepast uitgeven eventuele schulden zijn tenminste stabiel of inkomen/schuld wordt beheerd door derden 	<ul style="list-style-type: none"> inkomsten uit werk/ (basis) pensioen/ vrijwillige inkomensvoorziening om te voorzien in basisbehoeften eventuele schulden zijn in eigen beheer eventuele schulden verminderen 	<ul style="list-style-type: none"> uitsluitend inkomsten uit werk/ (basis) pensioen/ vrijwillige inkomensvoorziening aan het eind van de maand is geld over geen schulden
Werk & Opleiding	<ul style="list-style-type: none"> geen werk(-traject)/ opleiding of werk zonder adequate toerusting/ verzekering geen werk-zoekactiviteiten 	<ul style="list-style-type: none"> geen werk(-traject) maar wel werk-zoekactiviteiten of 'papieren' opleiding (ingeschreven maar niet volledig) of dreigend ontslag/ drop-out 	<ul style="list-style-type: none"> werktraject gericht op participatie of werkt niet naar vermogen of volgt opleiding maar loopt achter of vrijwillig baanloos zonder sollicitatieplicht 	<ul style="list-style-type: none"> werktraject gericht op re-integratie of tijdelijk werk of volgt opleiding voor startkwalificatie of vrijgesteld van werk en opleiding 	<ul style="list-style-type: none"> vast werk of volgt opleiding hoger dan startkwalificatie
Tijdsbesteding	<ul style="list-style-type: none"> afwezigheid van activiteiten die plezierig/ nuttig zijn of geen structuur in de dag onregelmatig dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> nauwelijks activiteiten die plezierig/ nuttig zijn nauwelijks structuur in de dag afwijkend dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> onvoldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn maar voldoende structuur in de dag of enige afwijkingen in het dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> voldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn dag-nacht ritme heeft geen negatieve invloed op het dagelijks functioneren. 	<ul style="list-style-type: none"> alle tijd is plezierig/ nuttig besteed gezond dag-nacht ritme
Huisvesting	<ul style="list-style-type: none"> dakloos of in nachtopvang 	<ul style="list-style-type: none"> voor wonen ongeschikte huisvesting of huur of hypotheek is niet betaalbaar of dreigende huissuitzetting 	<ul style="list-style-type: none"> veilige, stabiele huisvesting maar slechts marginaal toereikend of in onderhuur of niet-autonome huisvesting 	<ul style="list-style-type: none"> veilige, stabiele en toereikende huisvesting (huur)contract met bepalingen of gedeeltelijk autonome huisvesting of ingeschreven als inwonend 	<ul style="list-style-type: none"> veilige, stabiele en toereikende huisvesting regulier (huur)contract autonome huisvesting
Huiselijke relaties	<ul style="list-style-type: none"> sprake van geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> aanhoudende relationele problemen met leden van het huishouden of dreigend geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> erkent relationele problemen met leden van het huishouden probeert negatief relationeel gedrag te veranderen 	<ul style="list-style-type: none"> relationele problemen met leden van het huishouden zijn niet (meer) aanwezig of woont alleen 	<ul style="list-style-type: none"> steunt en wordt gesteund binnen het huishouden communicatie met leden van het huishouden is consistent open
Geestelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> geestelijke noodsituatie een gevaar voor zichzelf/ anderen 	<ul style="list-style-type: none"> aanhoudende geestelijke aandoening maar geen gevaar voor zichzelf/ anderen functioneren is ernstig beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> geestelijke aandoening functioneren is beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> minimale tekenen van geestelijke onrust die voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven functioneren is marginaal beperkt door geestelijke onrust goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> geestelijk gezond niet meer dan de dagelijkse besommeringen/ zorgen

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Lichamelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • een noodgeval/ kritieke situatie • direct medische aandacht nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • (chronische) lichamelijke aandoening die medische behandeling vereist • functioneren is ernstig beperkt door lichamenlijk gezondheidsprobleem • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamelijke aandoening • functioneren is beperkt door lichamenlijk gezondheidsprobleem • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • minimaal lichamenlijk ongemak dat samenhangt met dagelijkse activiteiten • functioneren is marginaal beperkt door lichamenlijk ongemak • goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamenlijk gezond • gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen)
Middelengebruik	<ul style="list-style-type: none"> • ernstige stoornis in het gebruik van middelen • gebruik veroorzaakt lichamenlijke/ geestelijke problemen die directe behandeling vereisen zoals overdosis/ drugspsychose/ hartproblemen/ ademhalingsproblemen 	<ul style="list-style-type: none"> • stoornis in het gebruik van middelen (verslaving) • gebruik veroorzaakt/ verergert lichamenlijke/ geestelijke problemen • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen • aan middelengebruik gerelateerde problemen thuis/ op school/ op het werk maar geen lichamenlijke/ geestelijke problemen • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen of geen middelengebruik ondanks hunkering of behandeling met potentieel verslavende middelen zonder bijgebruik • geen aan middelengebruik gerelateerde problemen 	<ul style="list-style-type: none"> • geen middelengebruik anders dan alcohol • eventueel alcoholgebruik binnen de normen voor verantwoord gebruik • geen hunkering naar gebruik van middelen
Basale ADL	<ul style="list-style-type: none"> • een gebied van de basale ADL wordt niet uitgevoerd • verhongering of uitdroging of bevuilding/ vervuilding 	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de basale ADL worden beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de basale ADL worden uitgevoerd maar een enkel gebied van de basale ADL wordt beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • gebruikt hulp(middel) zoals wandelstok/ rollator/ incontinentiemateriaal/ hulp bij voeden 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • geen gebruik van hulp(middelen)
Instrumentele ADL	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd • woningvervuiling of onder-/ over-medicatie of geen administratie of voedselvergiftiging 	<ul style="list-style-type: none"> • een enkel gebied van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd of uitvoering op meerdere gebieden is beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de instrumentele ADL worden uitgevoerd • uitvoering van een enkel gebied van de instrumentele ADL is beperkt 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • gebruikt hulp(middel) zoals begeleiding bij reizen met openbaar vervoer/ regelen bankzaken/ klein onderhoud huis/ grote schoonmaak 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • geen gebruik van hulp(middelen)
Sociaal netwerk	<ul style="list-style-type: none"> • ernstig sociaal isolement • geen contact met familie • geen steunende contacten of alleen belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • weinig contact met familie • nauwelijks steunende contacten • veel belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • enig contact met familie • enkele steunende contacten • weinig belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende contact met familie • voldoende steunende contacten • nauwelijks belemmerende contacten 	<ul style="list-style-type: none"> • gezond sociaal netwerk • veel steunende contacten • geen belemmerende contacten
Maatschappelijke participatie	<ul style="list-style-type: none"> • niet van toepassing door crisissituatie of in 'overlevingsmodus' of veroorzaakt ernstige overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • maatschappelijk geïsoleerd of veroorzaakt overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • nauwelijks participierend in maatschappij (bijwonen) of uitsluitend zorgtaken 	<ul style="list-style-type: none"> • enige maatschappelijke participatie (meedoen) maar er zijn hindernissen zoals vervoer/ zorgtaken/ kinderopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • actief participierend in de maatschappij (bijdragen)
Justitie	<ul style="list-style-type: none"> • zeer regelmatig (maandelijks) contact met politie of openstaande zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • regelmatig (meerdere keren per jaar) contact met politie of lopende zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • incidenteel (eens per jaar) contact met politie of voorwaardelijke straf/ voorwaardelijke invrijheidstelling 	<ul style="list-style-type: none"> • zelden (minder dan eens per jaar) contact met politie of strafblad 	<ul style="list-style-type: none"> • geen contact met politie • geen strafblad

© GGD Amsterdam. Lauriks, Buster, De Wit, Van de Weerd, Van den Boom, Segeren, Klafus, Kamann, Fassaert & Tigchelaar. 2016. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs. De gebruiker mag deze uitgave niet voor willekeurige commerciële doeleinden gebruiken, aanpassen, of overbrengen. Contact: zrm@ggd.amsterdam.nl

Noot. Overgenomen uit *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix 2017*, door GGD Amsterdam, 2017, p. 40-41.

ZRM Jongeren® 2020

Instructie: beoordeel het huidig functioneren (hoe gaat het NU) op basis van wat u weet (informatie uit observatie, niet uit interpretatie) en ga uit van volledige zelfredzaamheid (scoor van rechts naar links). Zie de Handleiding ZRM-Jongeren voor verdere toelichting.

DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Financiën	<ul style="list-style-type: none"> groeïende complexe schulden 	<ul style="list-style-type: none"> beschikt niet over vrij besteedbaar inkomen of groeiende schulden door spontaan of ongepast uitgeven 	<ul style="list-style-type: none"> beschikt over vrij besteedbaar inkomen van ouders zonder verantwoordelijkheid voor noodzakelijke behoeften (zak geld) eventuele schulden zijn stabiel of zijn onder beheer 	<ul style="list-style-type: none"> beschikt over vrij besteedbaar inkomen van ouders met enige verantwoordelijkheid voor noodzakelijke behoeften (zakgeld, en klee-/ lunchgeld) gepast uitgeven eventuele schulden verminderen 	<ul style="list-style-type: none"> beschikt over vrij besteedbaar inkomen (uit klusjes of (bij)baan) met enige verantwoordelijkheid voor noodzakelijke behoeften aan het eind van de maand is geld over geen schulden
Werk & Opleiding	<ul style="list-style-type: none"> geen (traject naar) opleiding/ werk of werk zonder adequate toerusting/ verzekering geen zoekactiviteiten naar opleiding/ werk 	<ul style="list-style-type: none"> geen (traject naar) opleiding/werk wel zoekactiviteiten gericht op opleiding/werk of 'papieren' opleiding (ingeschreven maar niet volgend) of veel schoolverzuim /dreigend ontslag of dreigende dropout 	<ul style="list-style-type: none"> volgt opleiding maar loopt achter of geregeld verzuim van opleiding/ werk of volgt traject naar opleiding (trajectbegeleiding, coaching voor schoolverlaters) 	<ul style="list-style-type: none"> op schema met opleiding of heeft startkwalificatie met tijdelijke baan/ traject naar opleiding/ traject naar werk zelden ongeoorloofd verzuim 	<ul style="list-style-type: none"> presteert zeer goed op opleiding of heeft startkwalificatie met vaste baan geen ongeoorloofd verzuim
Tijdsbesteding	<ul style="list-style-type: none"> afwezigheid van activiteiten die plezierig/ nuttig zijn of geen structuur in de dag onregelmatig dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> nauwelijks activiteiten die plezierig/ nuttig zijn nauwelijks structuur in de dag afwijkend dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> onvoldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn <i>maar</i> voldoende structuur in de dag of enige afwijkingen in het dag-nacht ritme 	<ul style="list-style-type: none"> voldoende activiteiten die plezierig/ nuttig zijn dag-nacht ritme heeft geen negatieve invloed op het dagelijks functioneren 	<ul style="list-style-type: none"> tijd is overwegend gevuld met plezierige/ nuttige activiteiten gezond dag-nacht ritme
Huisvesting	<ul style="list-style-type: none"> dakloos of in crisisopvang 	<ul style="list-style-type: none"> voor wonen ongeschikte huisvesting of dreigende huisuitzetting 	<ul style="list-style-type: none"> veilige, stabiele huisvesting <i>maar</i> slechts marginaal toereikend of verblijft in niet-autonome huisvesting (instelling) 	<ul style="list-style-type: none"> veilige, stabiele en toereikende huisvesting gedeeltelijk autonome huisvesting (begeleid wonen) 	<ul style="list-style-type: none"> veilige, stabiele en toereikende huisvesting autonome huisvesting (zelfstandig wonen) woont bij ouders/ verzorgers
Huiselijke relaties	<ul style="list-style-type: none"> geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ misbruik/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> relationele problemen met leden van het huishouden of dreigend geweld in huiselijke kring/ kindermishandeling/ misbruik/ verwaarlozing 	<ul style="list-style-type: none"> spanningen in relatie(s) met leden van het huishouden probeert eigen negatief relationeel gedrag te veranderen 	<ul style="list-style-type: none"> relationele problemen met leden van het huishouden of spanningen tussen leden van het huishouden zijn niet (meer) aanwezig 	<ul style="list-style-type: none"> wordt gesteund en steunt binnen het huishouden communicatie met leden van het huishouden is consistent open
Geestelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> geestelijke noodsituatie een gevaar voor zichzelf/ anderen 	<ul style="list-style-type: none"> (chronische) geestelijke aandoening maar geen gevaar voor zichzelf/ anderen functioneren is ernstig beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem (incl. gedrags- ontwikkelingsproblematiek) geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> geestelijke aandoening functioneren is beperkt door geestelijk gezondheidsprobleem (incl. gedrags- en ontwikkelingsproblematiek) behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> minimale tekenen van geestelijke onrust die voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven (ook puberteit) functioneren is marginaal beperkt door geestelijke onrust goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> geestelijk gezond niet meer dan de dagelijkse besommingen/ zorgen

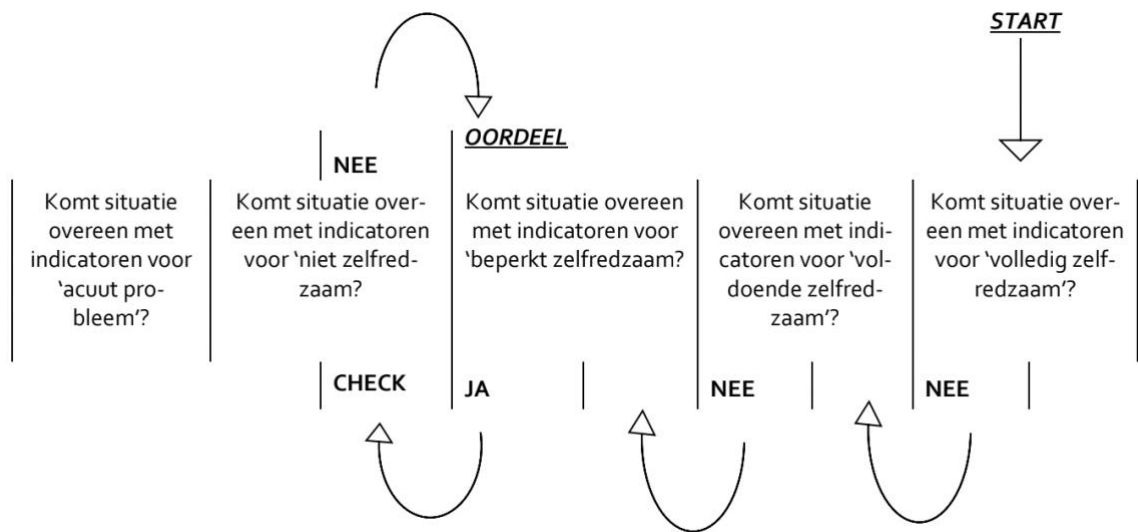
DOMEIN	1 Acute problematiek	2 Niet zelfredzaam	3 Beperkt zelfredzaam	4 Voldoende zelfredzaam	5 Volledig zelfredzaam
Lichamelijke gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • een noodgeval/ kritieke situatie • direct medische aandacht nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • (chronische) lichamelijke aandoening die medische behandeling vereist • functioneren is ernstig beperkt door lichamelijke gezondheidsprobleem • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamelijke aandoening • functioneren is beperkt door lichamelijke gezondheidsprobleem • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • minimaal lichamelijk ongemak dat samenhangt met dagelijkse activiteiten • functioneren is marginaal beperkt door lichamelijk ongemak • goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • lichamelijk gezond • gezonde leefstijl (gezonde voeding en voldoende bewegen)
Middelengebruik	<ul style="list-style-type: none"> • (gedrags-) stoornis/ afhankelijk van het gebruik van middelen of van games/ gokken/ seks/ internet • gebruik veroorzaakt/ verergert lichamelijke/ geestelijke problemen die behandeling vereisen 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen of problematisch 'gebruik' van games/ gokken/ seks/ internet • aan gebruik gerelateerde lichamelijke/ geestelijke problemen of problemen thuis/ op school/ op het werk • geen behandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van middelen • geen aan middelengebruik gerelateerde problemen • behandeltrouw is minimaal of beperking bestaat ondanks goede behandeltrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • geen middelengebruik ondanks sterke drang of behandeling met potentieel verslavende middelen zonder bijgebruik • goede behandeltrouw of geen behandeling nodig 	<ul style="list-style-type: none"> • geen middelengebruik • geen sterke drang naar gebruik van middelen
Basale ADL	<ul style="list-style-type: none"> • een gebied van de basale ADL wordt niet uitgevoerd • verhongering of uitdroging of bevuilding/ vervuiling 	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de basale ADL worden beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de basale ADL worden uitgevoerd maar een enkel gebied van de basale ADL wordt beperkt uitgevoerd 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL • krijgt hulp of gebruikt hulpmiddel 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de basale ADL, zoals eten, wassen en aankleden • geen gebruik van hulp(middelen)
Instrumentele ADL	<ul style="list-style-type: none"> • meerdere gebieden van de instrumentele ADL worden niet uitgevoerd • woningvervuiling of onder-/over-medicatie of geen administratie of voedselvergiftiging 	<ul style="list-style-type: none"> • een enkel gebied van de instrumentele ADL wordt niet uitgevoerd of uitvoering op meerdere gebieden is beperkt • weet gezien de leeftijd te weinig van welke instanties er zijn, wat je er mee moet doen en hoe ze te benaderen 	<ul style="list-style-type: none"> • alle gebieden van de instrumentele ADL worden uitgevoerd • uitvoering van een enkel gebied van de instrumentele ADL is beperkt • weet beperkt van instanties af en krijgt gezien de leeftijd veel hulp bij het contact met instanties 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • krijgt hulp van buiten het huishouden of gebruikt hulpmiddel • weet van instanties af, maar krijgt gezien de leeftijd enige hulp bij het contact leggen met en het gebruik maken van instanties 	<ul style="list-style-type: none"> • geen beperkingen in de uitvoering van de instrumentele ADL • krijgt geen hulp van buiten huishouden en maakt geen gebruik van hulpmiddelen • maakt leeftijdsadequaat gebruik van instanties
Sociaal netwerk	<ul style="list-style-type: none"> • ernstig sociaal isolement • geen steunend contact met familie of met volwassen steunfiguur buiten gezin • geen steunend contact met leeftijdgenoten 	<ul style="list-style-type: none"> • geen steunend contact met familie of met volwassen steunfiguur buiten gezin • weinig steunend contact met leeftijdgenoten • veel belemmerend contact 	<ul style="list-style-type: none"> • enig steunend contact met familie of met één volwassen steunfiguur buiten het huishouden • enig steunend contact met leeftijdgenoten • weinig belemmerend contact 	<ul style="list-style-type: none"> • voldoende steunend contact met familie of met volwassen steunfiguren buiten het huishouden • voldoende steunend contact met leeftijdgenoten • nauwelijks belemmerend contact 	<ul style="list-style-type: none"> • gezond sociaal netwerk • veel steunend contact met familie of met volwassen steunfiguur buiten het huishouden • veel steunend contact met leeftijdgenoten • geen belemmerend contact
Maatschappelijke participatie	<ul style="list-style-type: none"> • niet van toepassing door crisissituatie of in 'overlevingsmodus' of veroorzaakt ernstige overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • geen maatschappelijke participatie of veroorzaakt overlast 	<ul style="list-style-type: none"> • nauwelijks participeren in maatschappij • logistieke, financiële of sociaal-maatschappelijke hindernissen om meer te participeren 	<ul style="list-style-type: none"> • enige maatschappelijke participatie (meedoen) • persoonlijke hindernis (motivatie) om meer te participeren 	<ul style="list-style-type: none"> • actief participeren in de maatschappij (bijdragen)
Justitie	<ul style="list-style-type: none"> • zeer regelmatig (maandelijks) contact met politie of openstaande zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • regelmatig (meerdere keren per jaar) contact met politie of lopende zaken bij justitie 	<ul style="list-style-type: none"> • incidenteel (eens per jaar) contact met politie of voorwaardelijke straf/ voorwaardelijke invrijheidstelling 	<ul style="list-style-type: none"> • zelden (minder dan eens per jaar) contact met politie of strafblad 	<ul style="list-style-type: none"> • geen contact met politie • geen strafblad

© GGD Amsterdam. Lauriks, Kamann, Van Dam, Lekkerkerker. 2019. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs. De gebruiker mag deze uitgave niet voor willekeurige commerciële doeleinden gebruiken, aanpassen, of overbrengen. Contact: zrm@ggd.amsterdam.nl

Noot. Overgenomen uit *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix voor Jongeren 2020*, door GGD Amsterdam, 2017, p. 32-33.

Bijlage 2: Toekenning ZRM(J) scores

Noot. Overgenomen uit *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix 2017*, door GGD Amsterdam, 2017, p. 17.

Bijlage 3: Instrument CYRM-R

CYRM - Veerkracht

Geef bij elke stelling aan in hoeverre je het er mee eens bent. Er zijn geen goede of foute antwoorden.

Extra toelichting: wanneer er staat 'ouders/verzorgers' kan je denken aan je mentor/opvangouder.

	Helemaal oneens	Mee oneens	Niet mee eens en niet mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Niet van toepassing
1. Ik kan goed omgaan met mensen om me heen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Naar school gaan vind ik belangrijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Ik weet hoe ik mij in verschillende sociale situaties moet gedragen (bijv. in de klas of met vrienden)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Mijn ouders/verzorgers houden mij goed in de gaten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Mijn ouders/verzorgers weten veel over mij (bijv. wie mijn vrienden en wat mijn hobby's zijn)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Als ik honger heb is er genoeg eten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Ik denk dat mensen het leuk vinden om bij mij te zijn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Ik praat met mijn ouders/verzorgers over hoe ik mij voel (bijv. als ik verdrietig ben)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ik voel me gesteund door mijn vrienden	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Ik heb het gevoel dat ik erbij hoor op school	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mijn familie steunt mij in moeilijke tijden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Mijn vrienden steunen mij in moeilijke tijden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Ik word eerlijk behandeld door mijn omgeving	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Ik heb de kans om aan anderen te laten zien dat ik volwassen word	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Ik voel me veilig als ik met mijn verzorgers ben	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Ik heb de kans om kwaliteiten te ontwikkelen die ik later in mijn leven nodig heb (bijv. koken, werken en anderen helpen)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Ik vind deculturele en familie tradities die ze bij mij thuis hebben leuk (bijv. verjaardag of Kerst)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Bijlage 4: Scores zelfredzaamheid

Tabel 4.1

Legenda codes domeinen ZRM(J)

Domein codes	Domeinen
ZRM(J)1	Financiën
ZRM(J)2	Werk & Opleiding
ZRM(J)3	Tijdsbesteding
ZRM(J)4	Huisvesting
ZRM(J)5	Huiselijke Relaties
ZRM(J)6	Geestelijke Gezondheid
ZRM(J)7	Lichamelijke Gezondheid
ZRM(J)8	Middelengebruik
ZRM(J)9	Basale Activiteiten van het Dagelijks Leven (Basale-ADL)
ZRM(J)10	Instrumentele Activiteiten van het Dagelijks Leven (IADL)
ZRM(J)11	Sociaal Netwerk
ZRM(J)12	Maatschappelijke Participatie
ZRM(J)13	Justitie

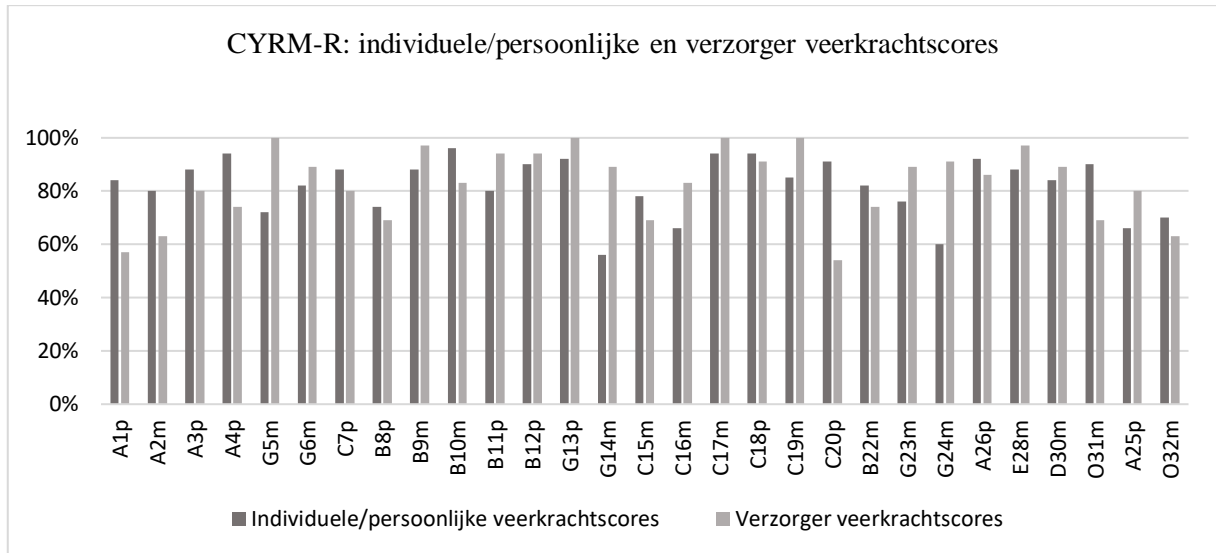
Tabel 4.2*Overzicht scores domeinen ZRM(J) en totaalscore ZRM(J)*

Respondent	Domeinscores en totaalscore ZRM(J)													Totaal score ZRM(J)
	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	ZRM(J)	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
A1p	2.00	2.00	3.00	4.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	2.00	2.00	5.00	47.00
A2m	4.00	4.00	5.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00	3.00	3.00	3.00	5.00	55.00
A3p	2.00	3.00	4.00	4.00	4.00	3.00	4.00	3.00	5.00	4.00	3.00	2.00	5.00	46.00
A4p	3.00	4.00	3.00	4.00	5.00	2.00	5.00	5.00	5.00	4.00	3.00	3.00	5.00	51.00
G5m	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	5.00	5.00	3.00	3.00	3.00	5.00	52.00
G6m	4.00	4.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	4.00	5.00	5.00	59.00
C7p	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	3.00	4.00	4.00	55.00
B8p	3.00	4.00	4.00	3.00	4.00	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	3.00	2.00	5.00	49.00
B9m	3.00	4.00	3.00	3.00	5.00	4.00	3.00	5.00	5.00	4.00	2.00	3.00	5.00	49.00
B10m	4.00	4.00	5.00	3.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	3.00	3.00	3.00	5.00	55.00
B11p	4.00	4.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	4.00	5.00	4.00	3.00	4.00	5.00	56.00
B12p	3.00	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	4.00	3.00	4.00	54.00
G13p	3.00	4.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	5.00	4.00	4.00	4.00	4.00	55.00
G14m	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	3.00	5.00	4.00	3.00	3.00	5.00	51.00
C15m	3.00	3.00	3.00	3.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	3.00	5.00	5.00	52.00
C16m	4.00	4.00	3.00	4.00	4.00	3.00	5.00	5.00	5.00	4.00	3.00	4.00	5.00	53.00
C17m	4.00	4.00	3.00	3.00	5.00	5.00	4.00	5.00	5.00	4.00	3.00	3.00	4.00	52.00
C18p	3.00	3.00	2.00	3.00	4.00	5.00	5.00	5.00	5.00	4.00	4.00	3.00	5.00	51.00
C19m	3.00	4.00	3.00	3.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	3.00	5.00	5.00	54.00
C20p	3.00	3.00	3.00	3.00	5.00	4.00	3.00	5.00	5.00	4.00	4.00	3.00	5.00	50.00
B22m	4.00	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	2.00	3.00	5.00	54.00
G23m	4.00	4.00	3.00	4.00	5.00	4.00	4.00	3.00	5.00	4.00	3.00	4.00	5.00	52.00
G24m	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	3.00	5.00	3.00	4.00	3.00	5.00	52.00
A26p	3.00	4.00	4.00	3.00	5.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	3.00	4.00	5.00	54.00
E28m	4.00	4.00	3.00	4.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	3.00	3.00	5.00	53.00
D30m	4.00	4.00	3.00	4.00	5.00	4.00	4.00	3.00	5.00	4.00	3.00	3.00	5.00	51.00
O31m	4.00	4.00	4.00	4.00	3.00	4.00	4.00	5.00	5.00	4.00	3.00	3.00	5.00	52.00
A25p	3.00	4.00	3.00	4.00	4.00	4.00	5.00	4.00	5.00	4.00	3.00	3.00	4.00	50.00
O32m	4.00	4.00	3.00	5.00	4.00	4.00	5.00	5.00	5.00	4.00	3.00	3.00	5.00	54.00
Gemiddelde	3.48	3.79	3.62	3.76	4.45	4.17	4.45	4.52	5.00	3.86	3.10	3.31	4.83	52.34
Standaarddeviatie	0.63	0.49	0.78	0.58	0.57	0.71	0.63	0.79	0.00	0.35	0.56	0.81	0.38	2.74

Bijlage 5: CYRM-R gescoorde percentage

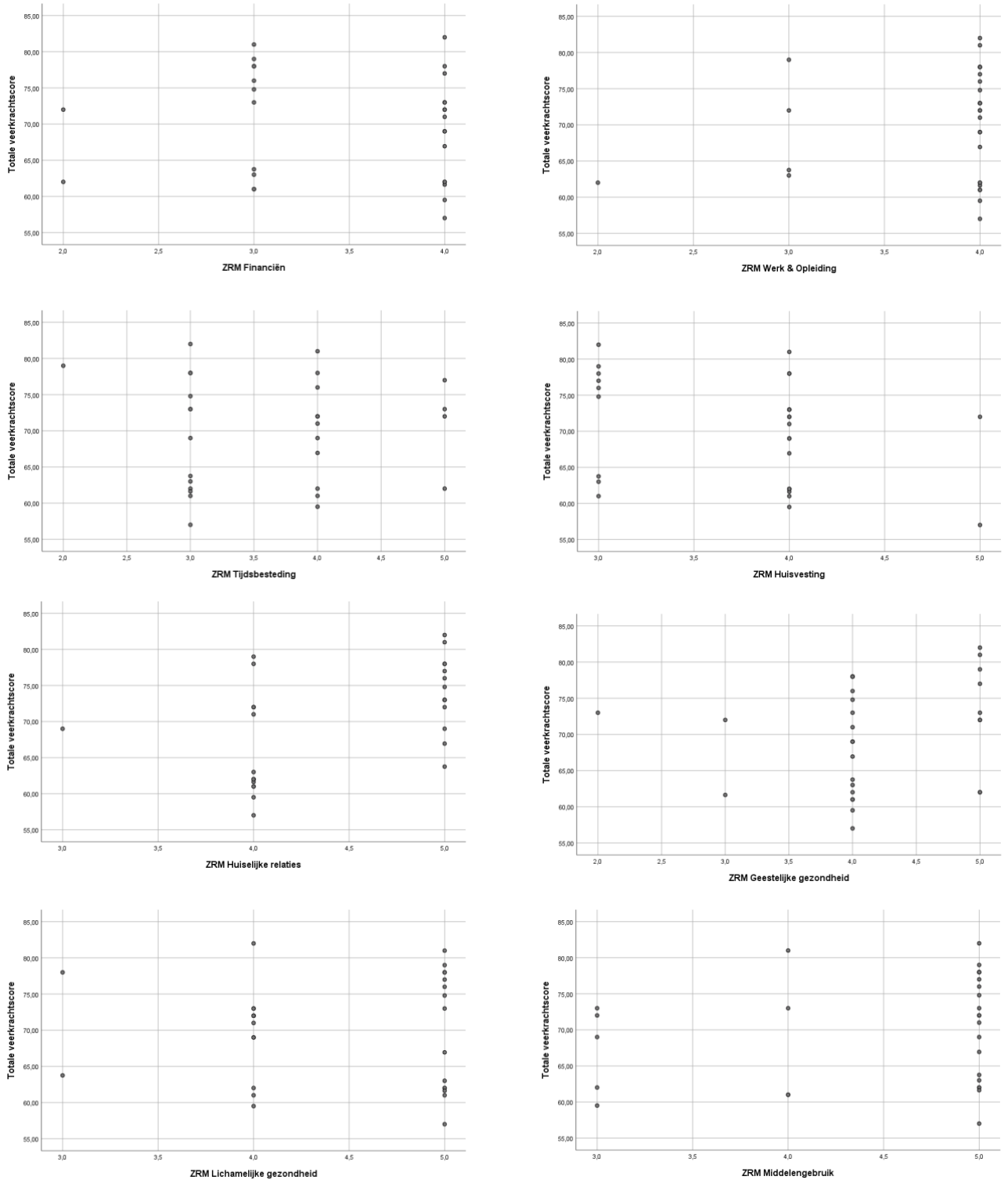
Figuur 5.1

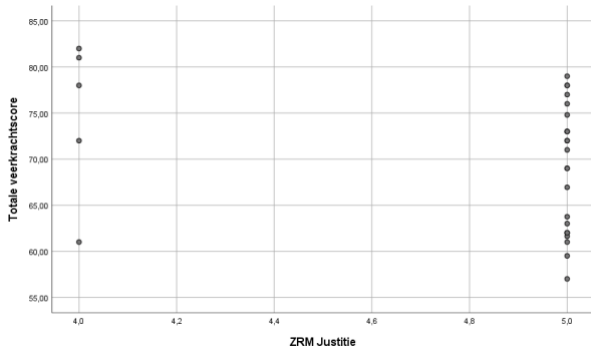
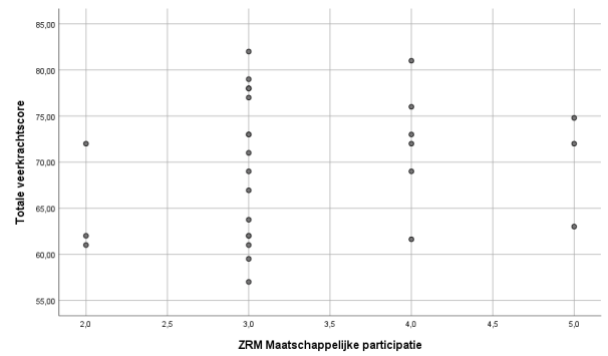
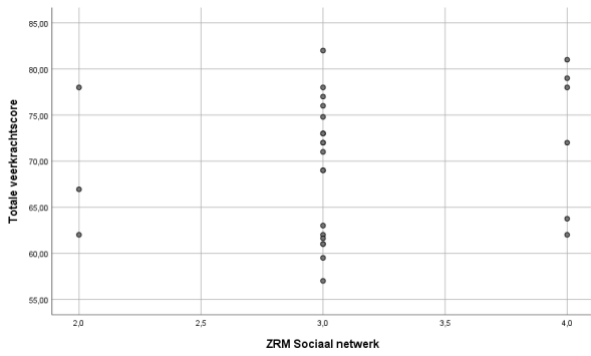
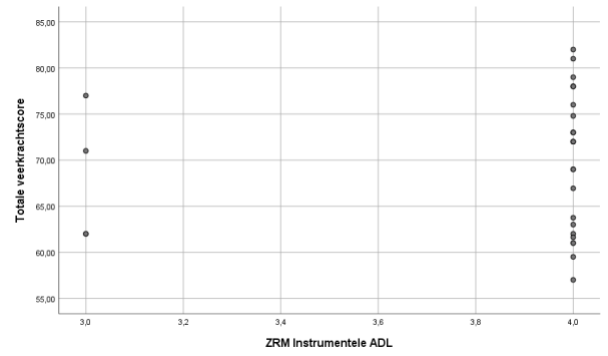
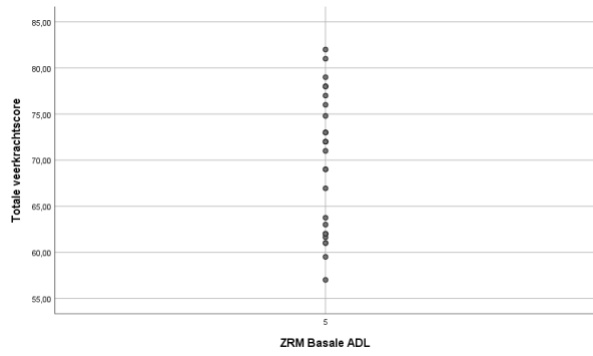
CYRM-R gescoorde percentage: individuele/persoonlijke en verzorger veerkrachtscores

Bijlage 6: Assumpties correlatieanalyse ZRM(J) domeinen en veerkracht

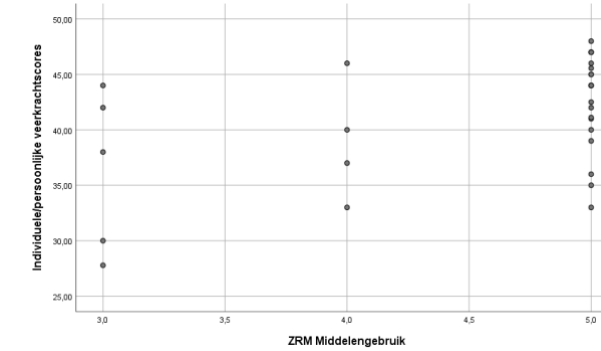
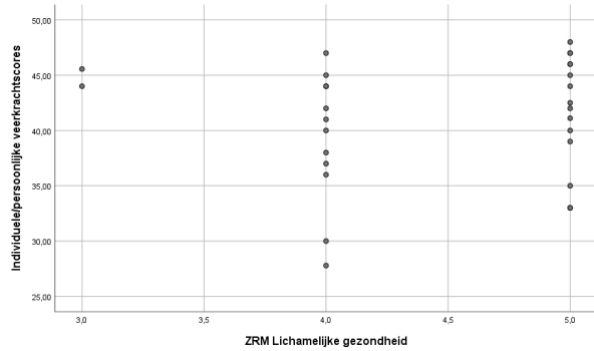
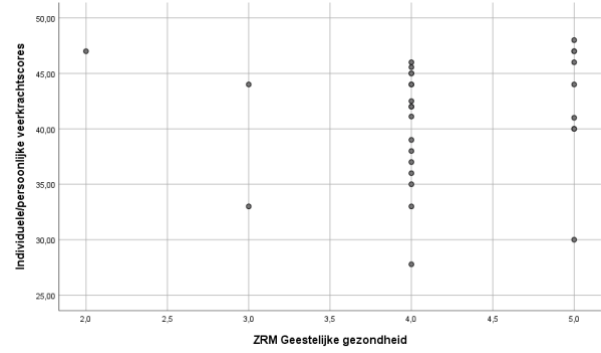
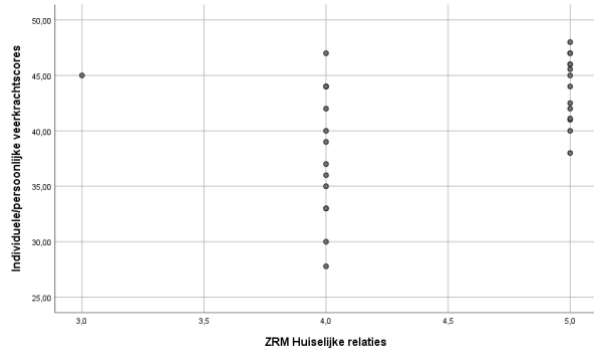
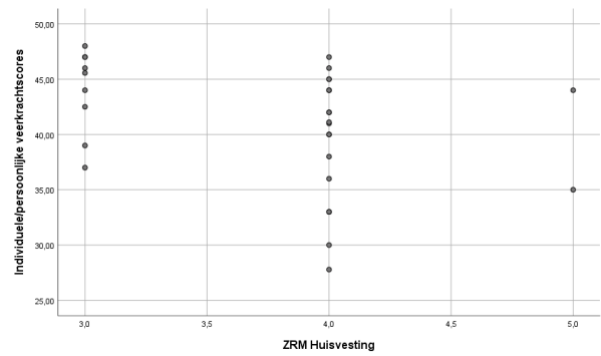
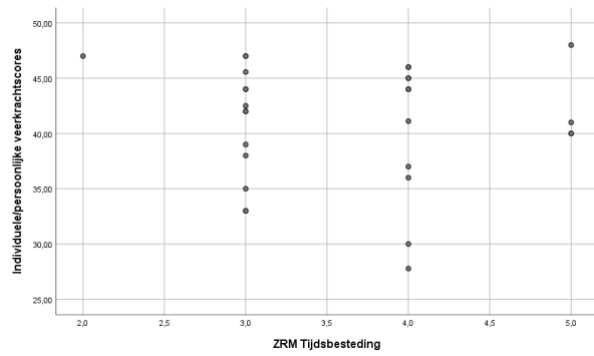
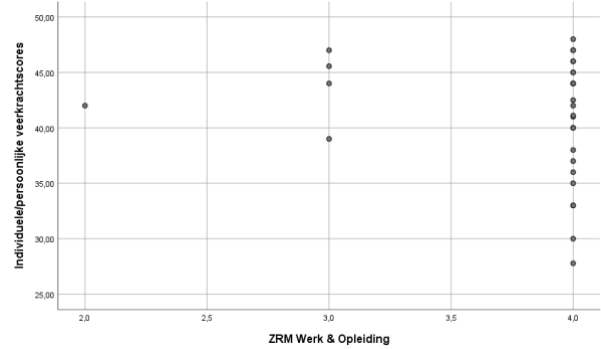
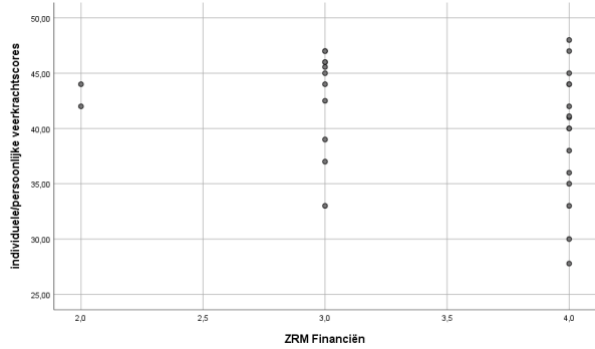
Scatterplots: ZRM(J) domeinen en totale veerkrachtscores

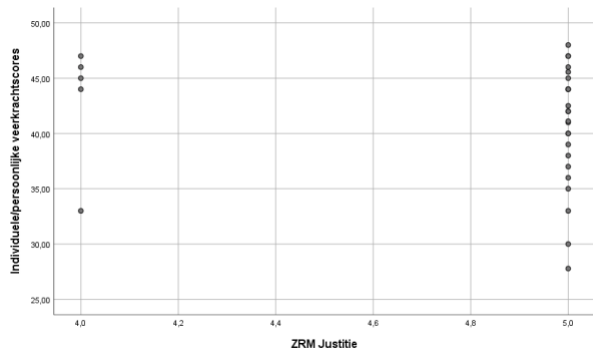
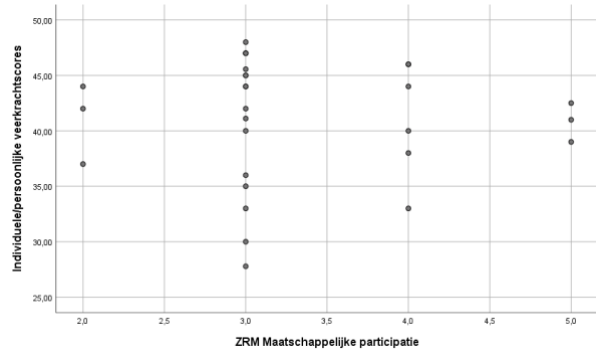
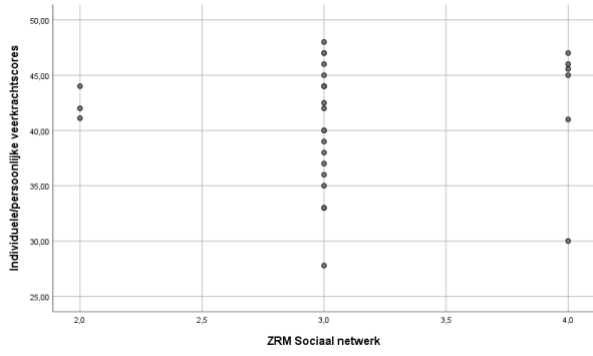
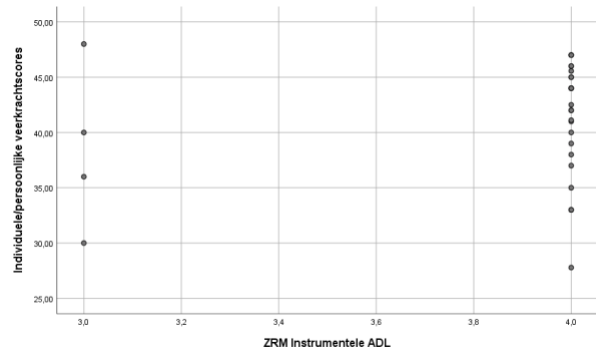
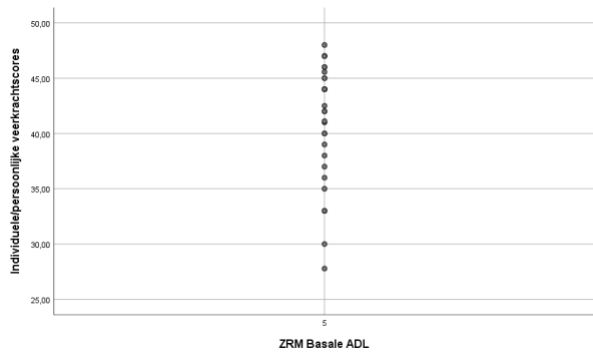

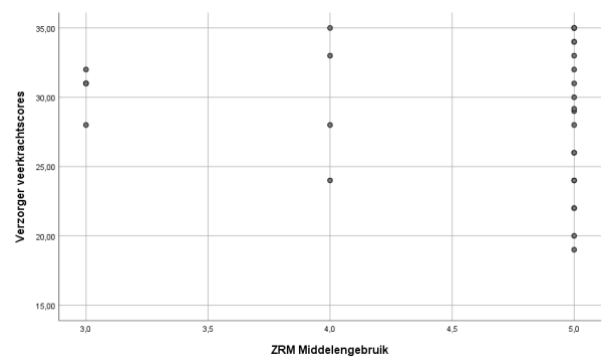
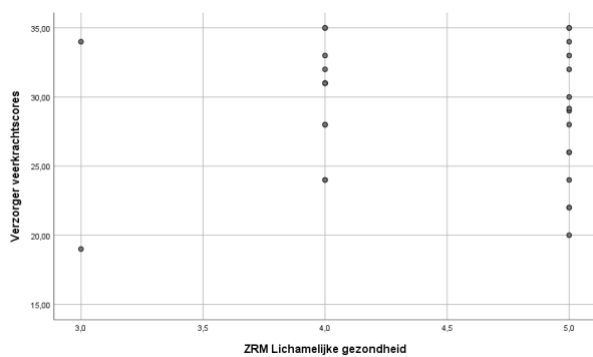
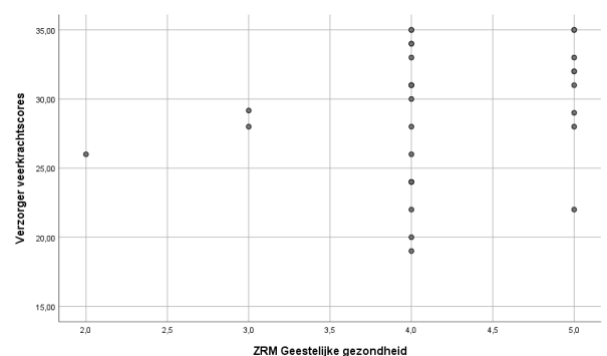
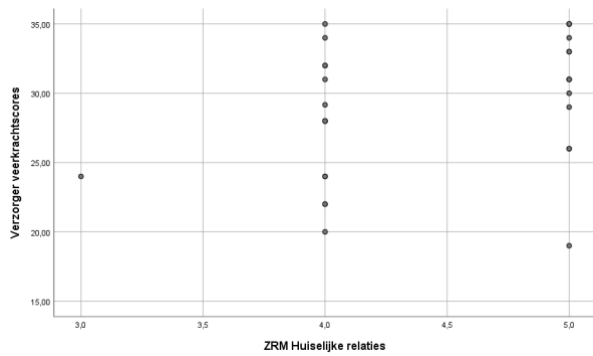
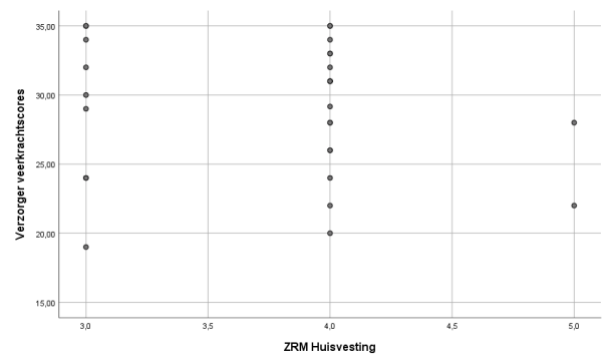
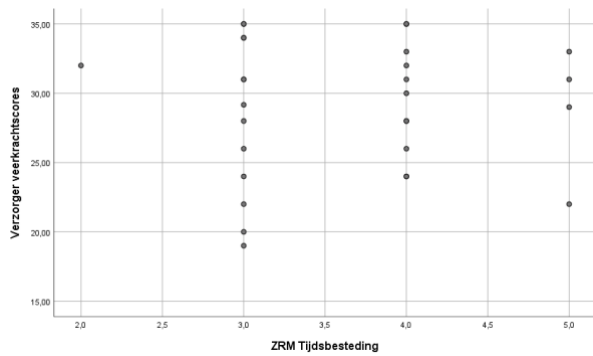
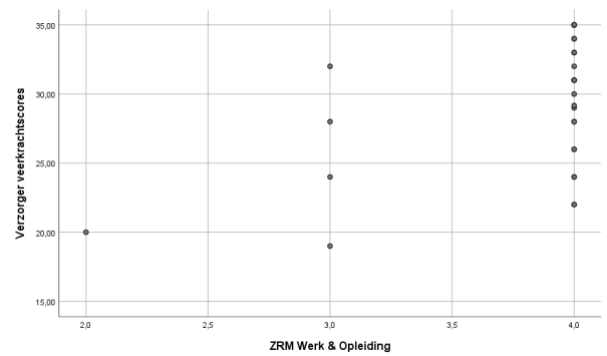
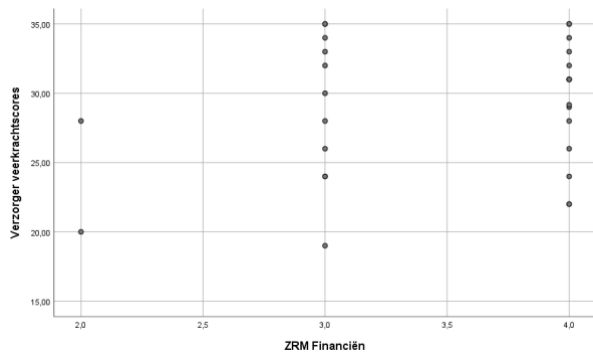
Scatterplots: ZRM(J) domeinen en 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores'

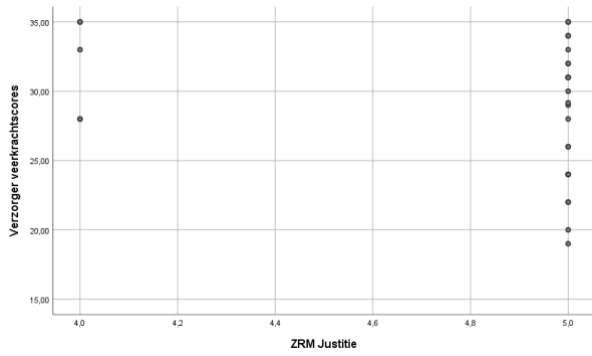
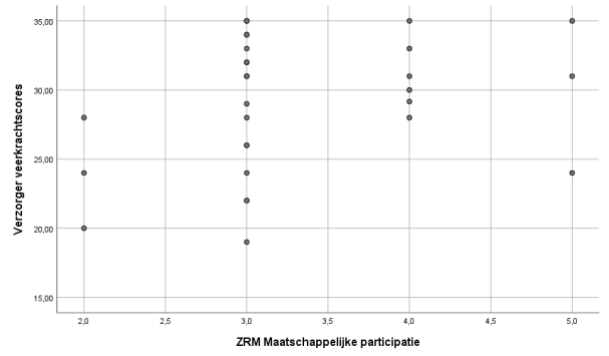
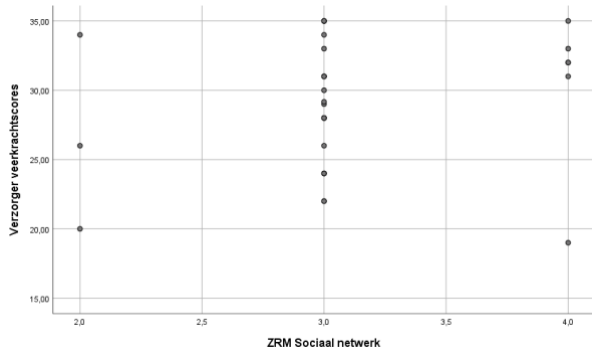
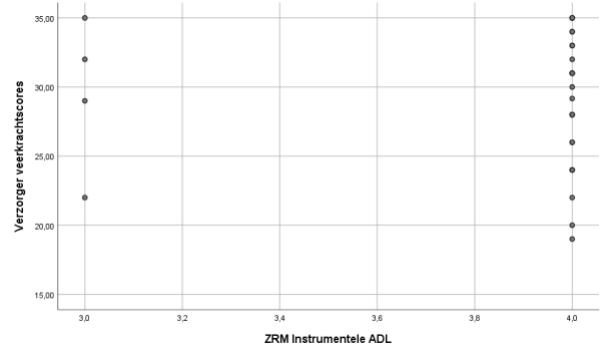
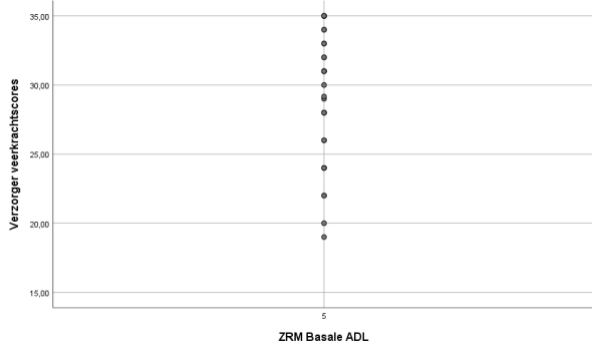

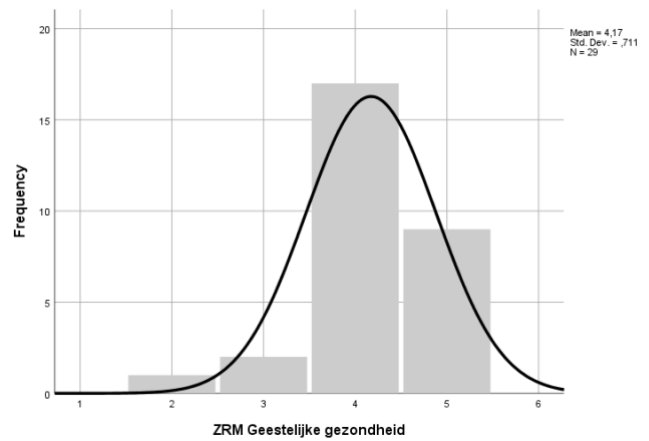
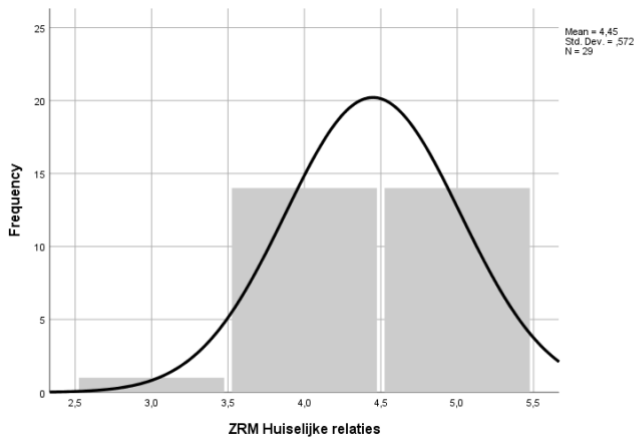
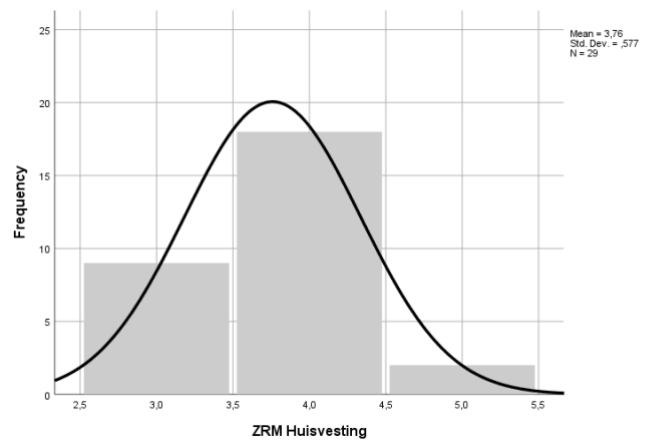
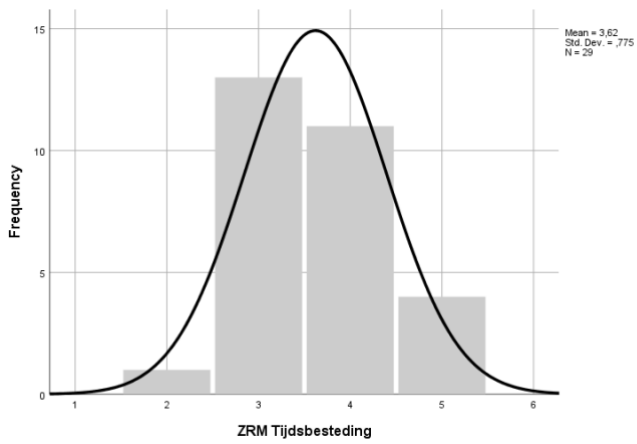
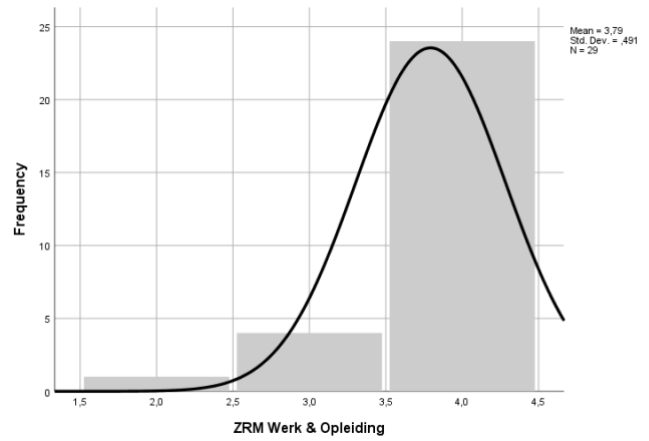
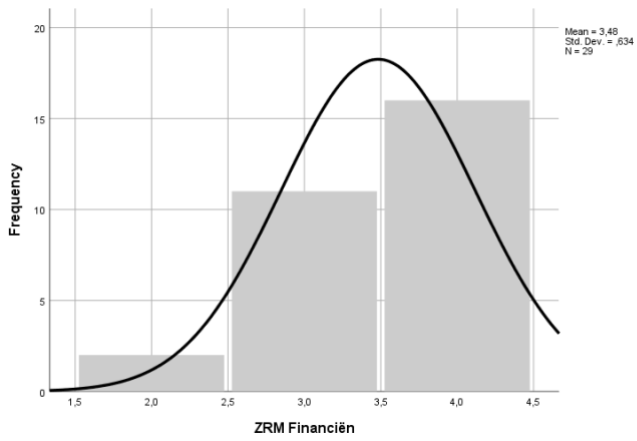
Scatterplots: ZRM(J) domeinen en 'relationele veerkrachtscores'

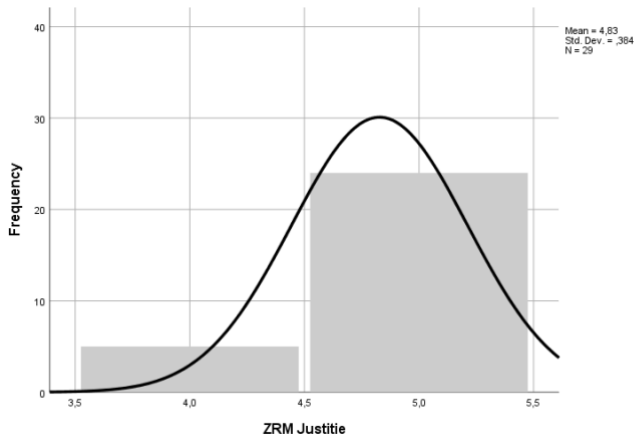
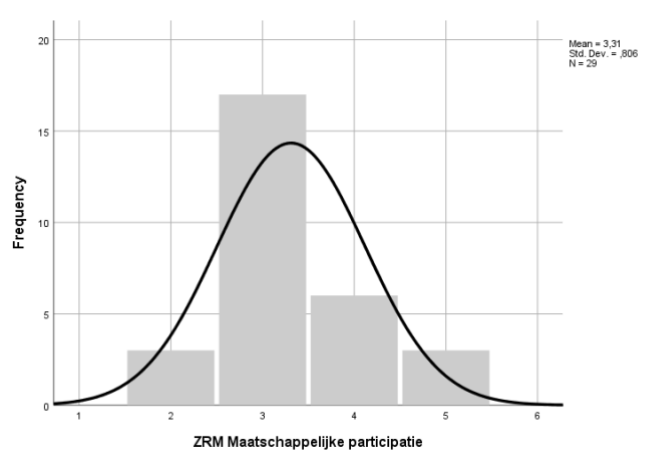
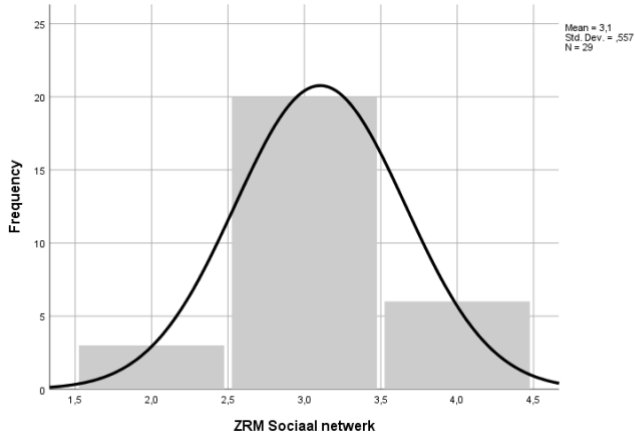
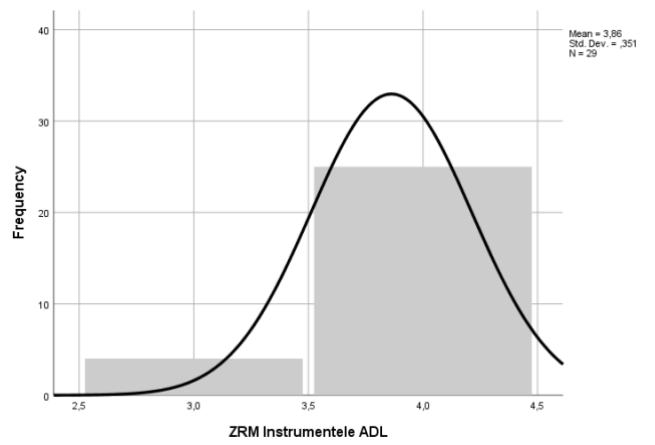
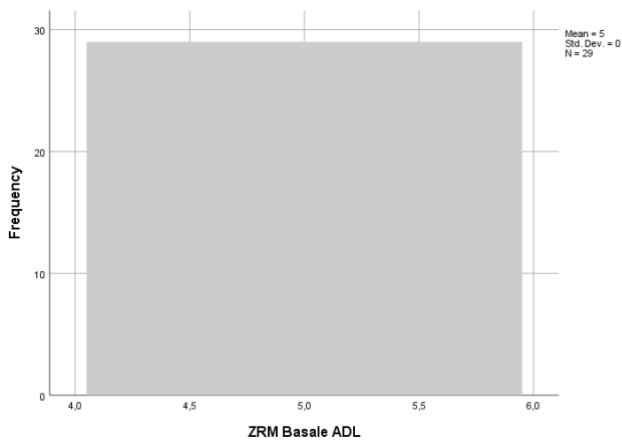
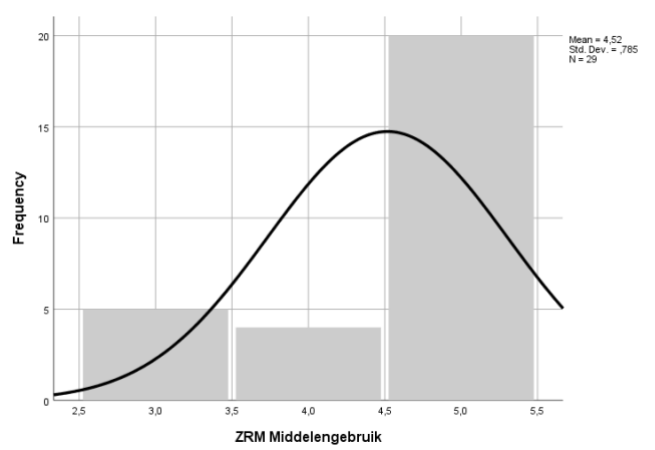
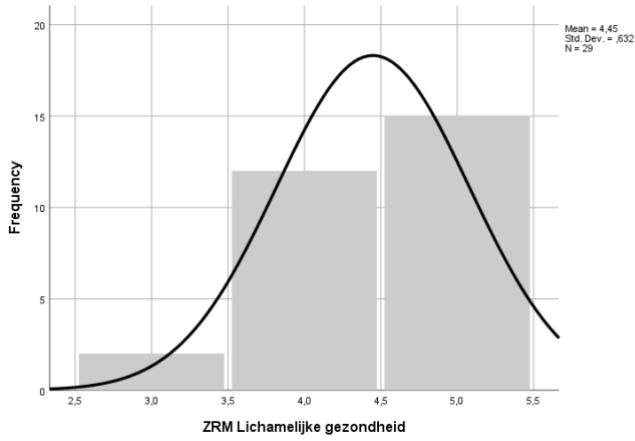
De 'verzorgerveerkrachtscore' staat gelijk aan de 'relationele veerkrachtscore'.

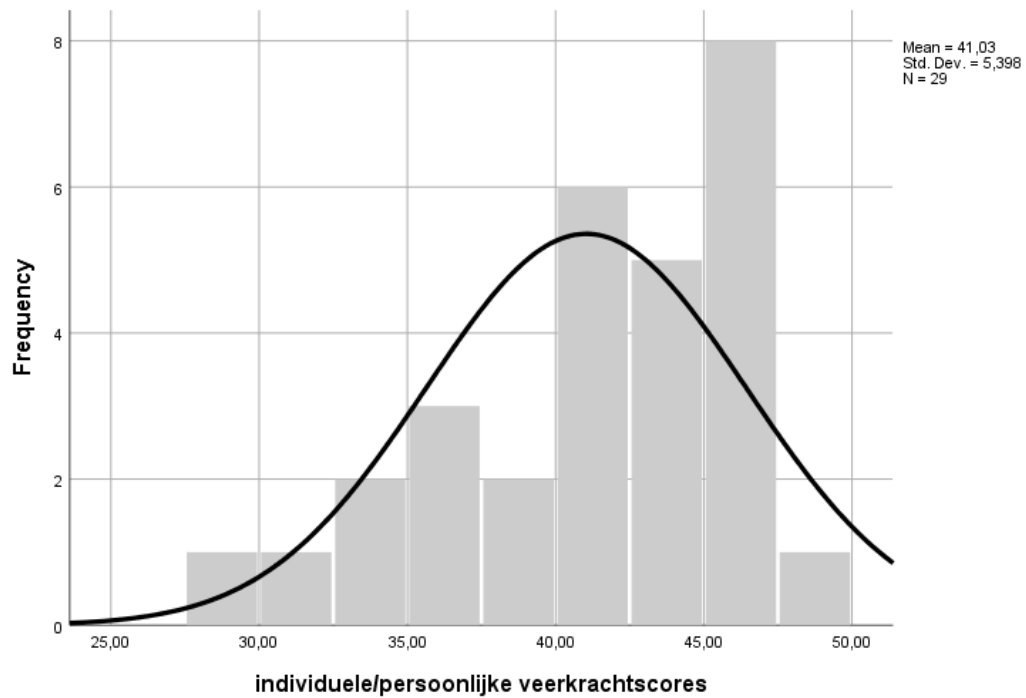
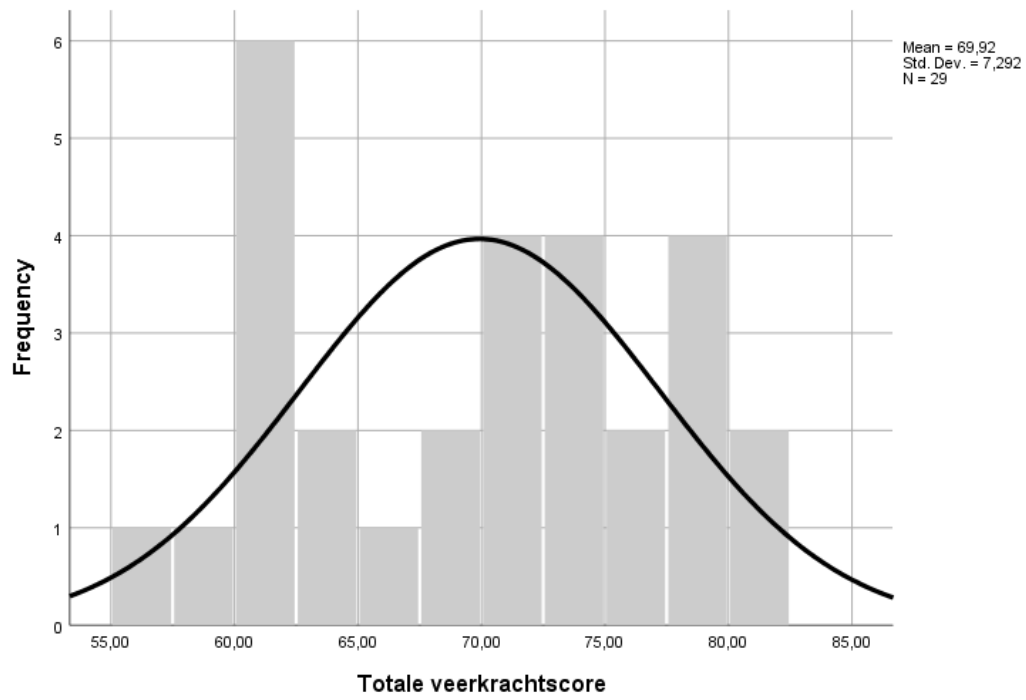

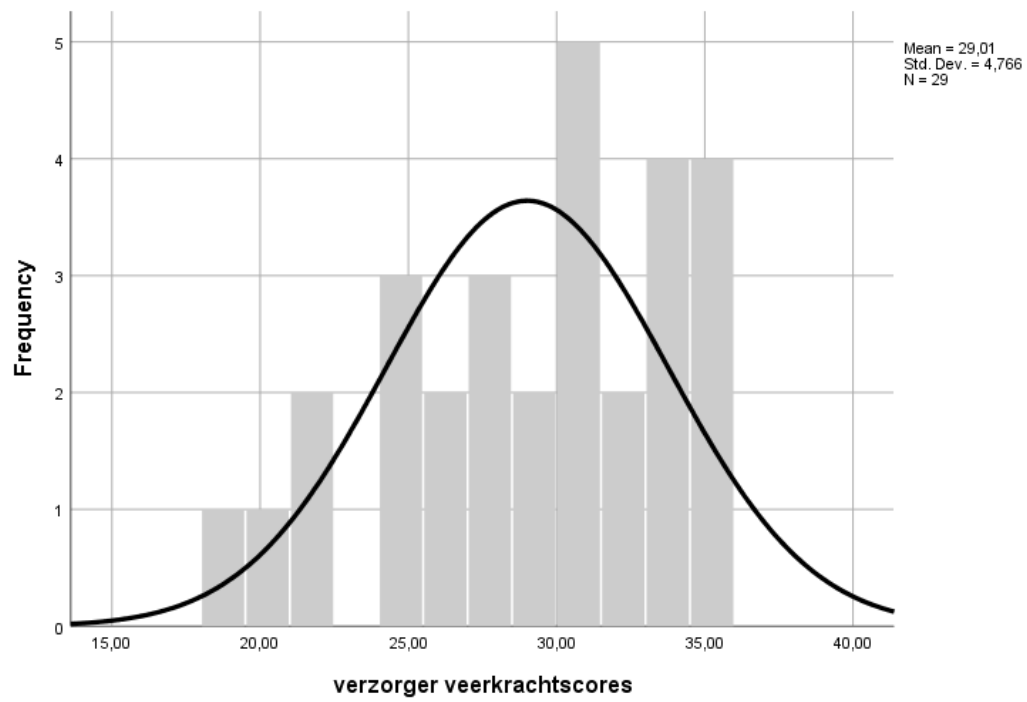
Histogrammen: Domeinscores ZRM(J)

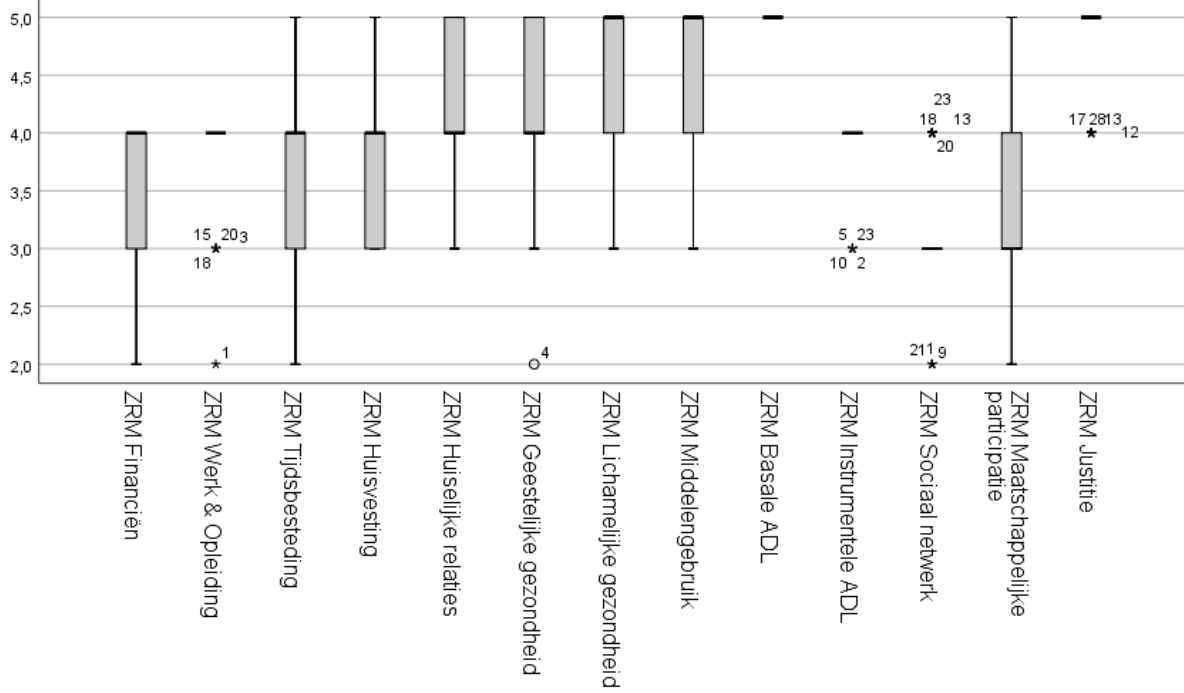
Histogrammen Veerkracht (totale veerkrachtscore, 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en 'relationele veerkrachtscores')

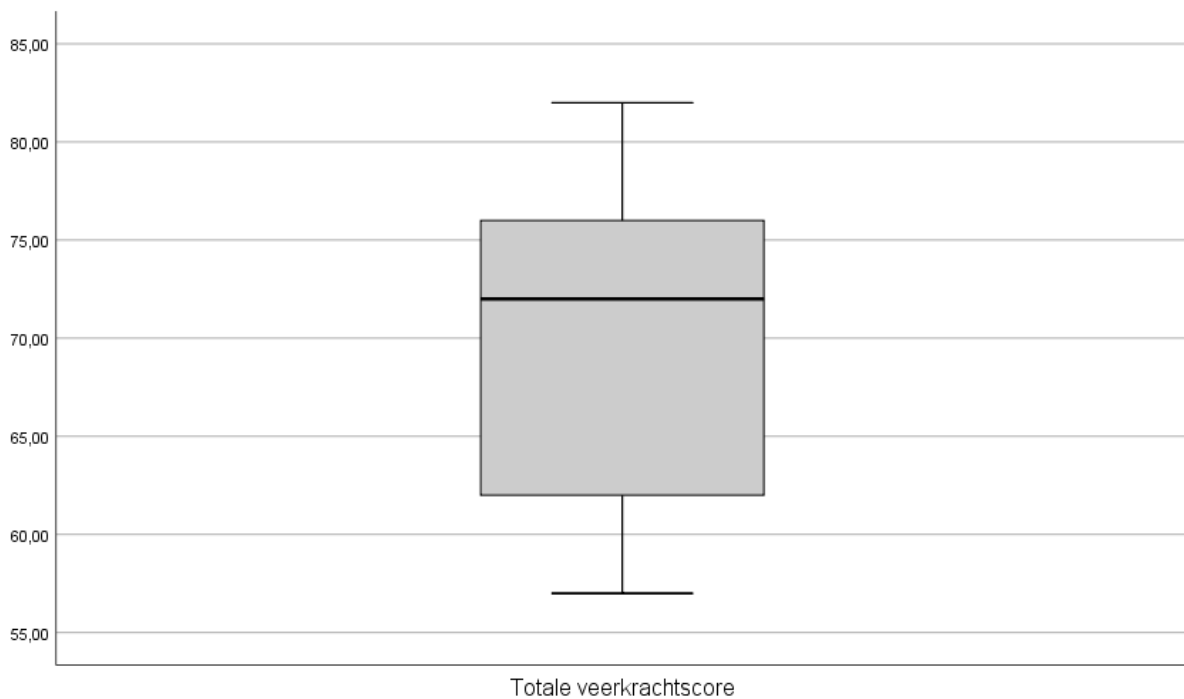

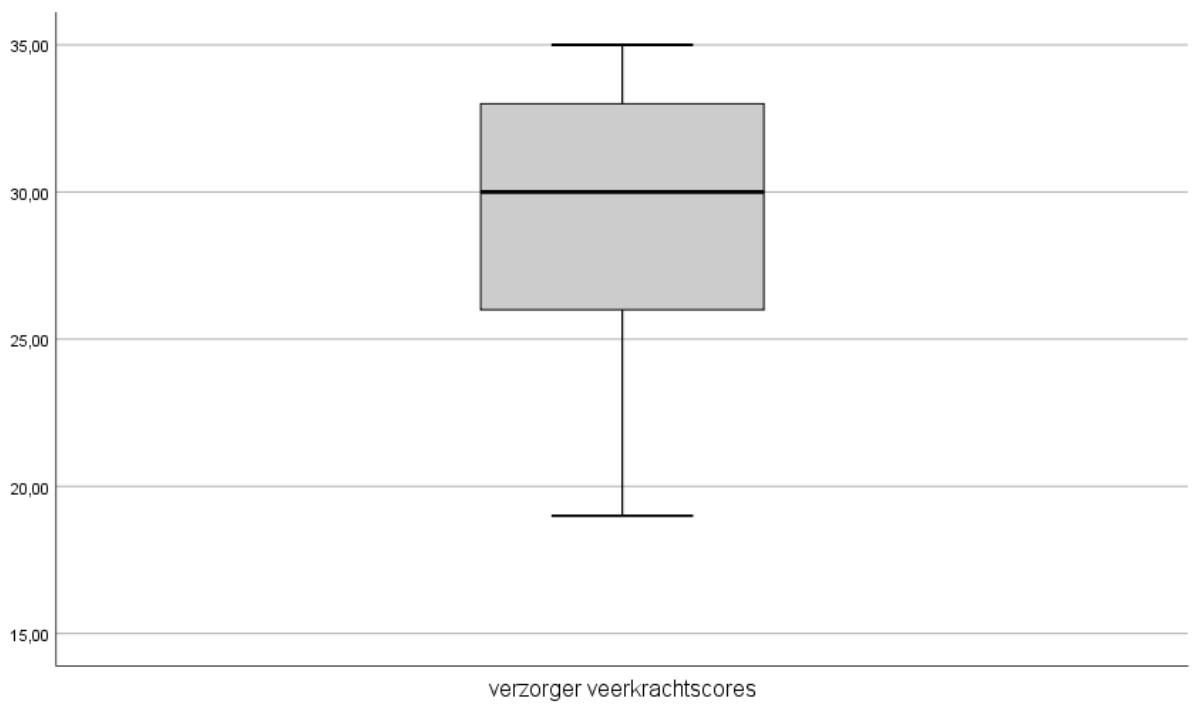
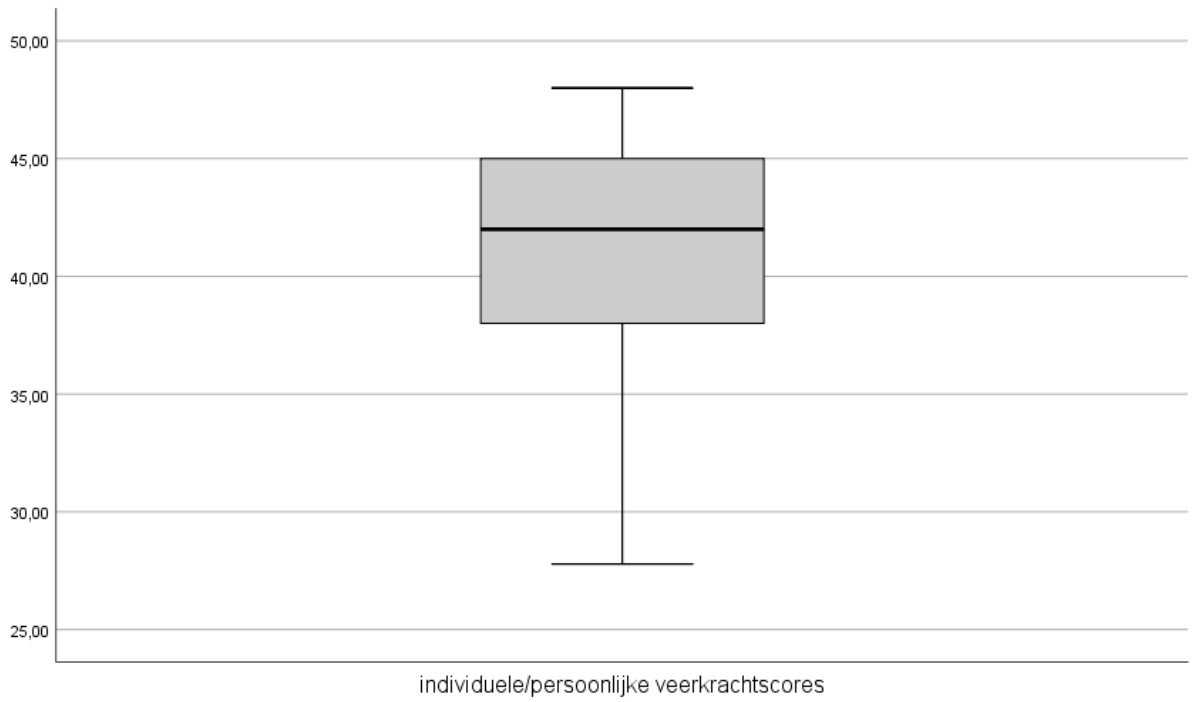

Boxplot Domeinscores ZRM(J)

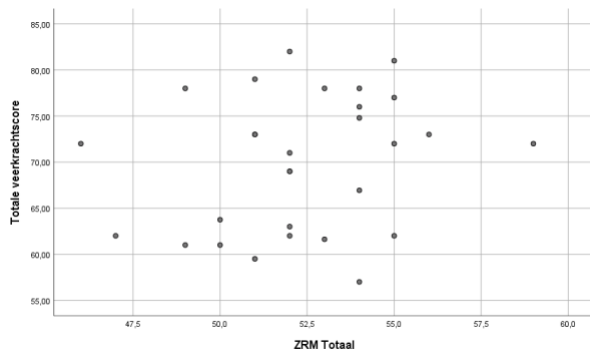
Boxplot Veerkracht (totale veerkrachtscore, 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores' en 'relationele veerkrachtscores')

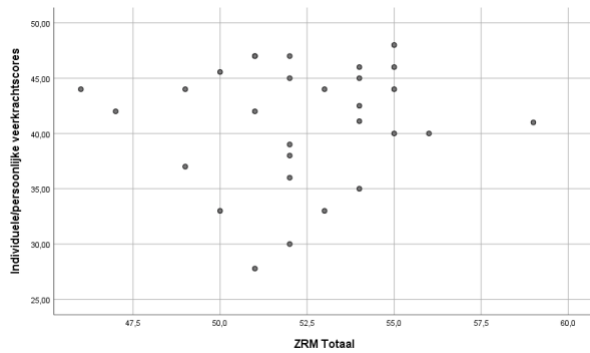

Bijlage 7: Assumpties correlatieanalyse totale ZRM

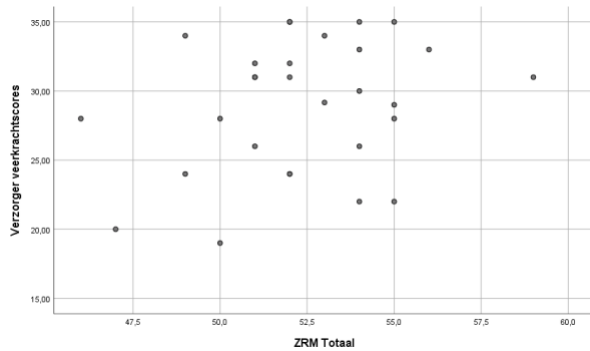
Scatterplots: ZRM(J)-totaalscore en totale veerkrachtscores

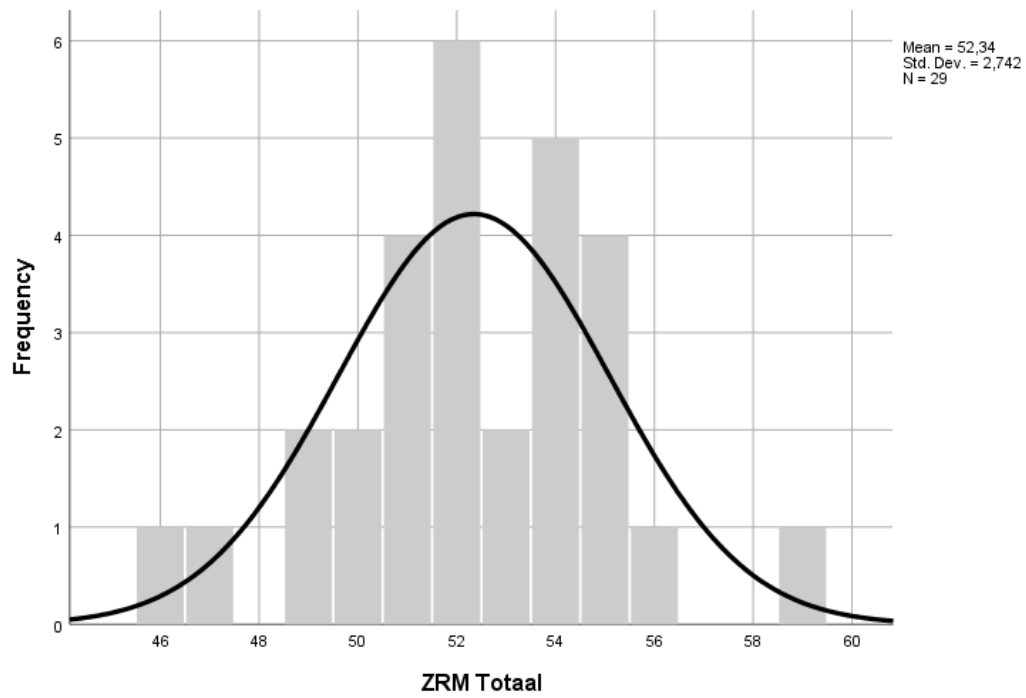
Scatterplot: ZRM(J)-totaalscore en 'individuele/persoonlijke veerkrachtscores'

Scatterplot ZRM(J)-totaalscore en 'relationele veerkrachtscores'

Histogram: ZRM(J)-totaalscore

Boxplot: ZRM(J)-totaalscore

